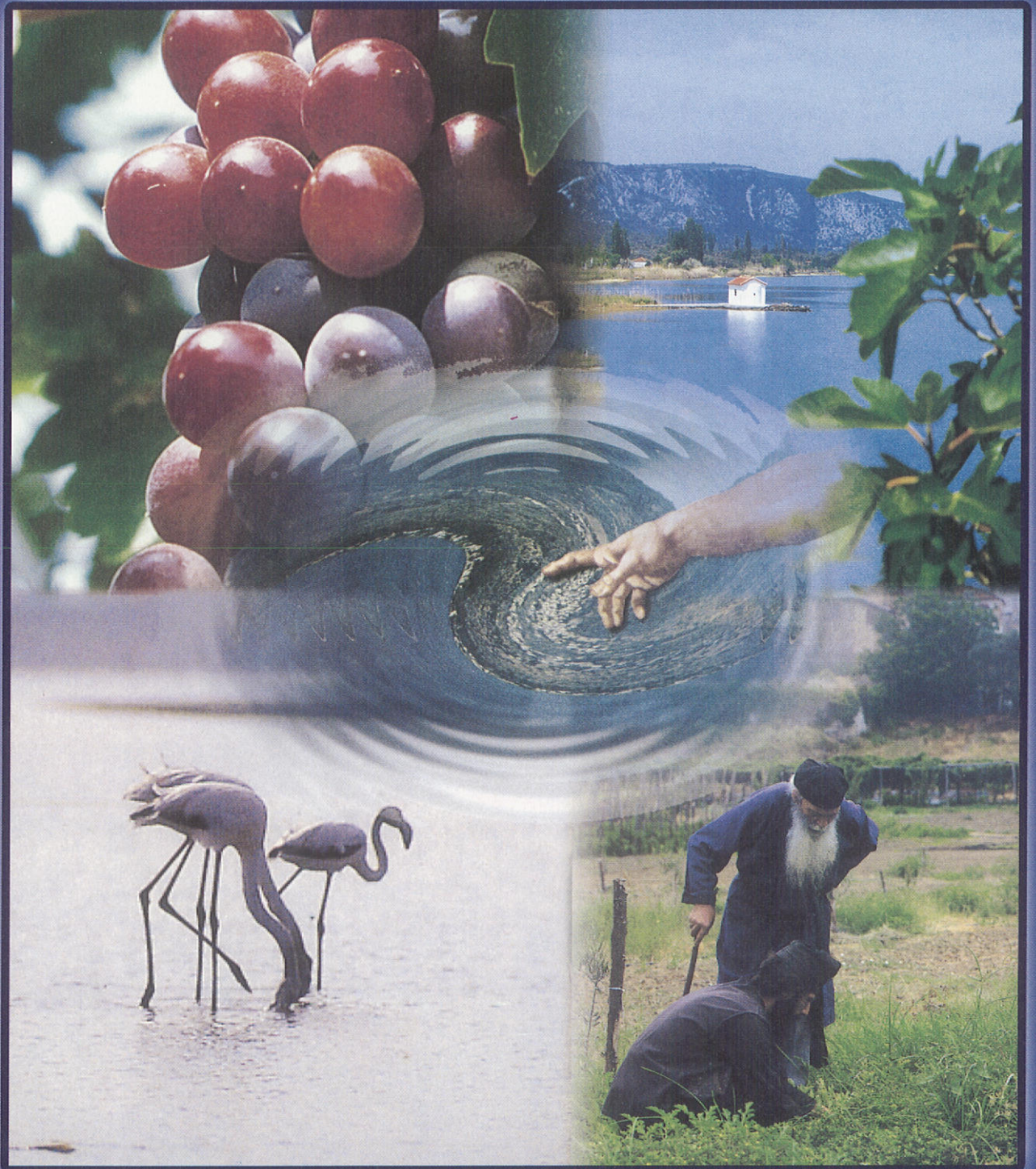

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 9 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

σελ. 3-5

Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Πανερ. Μητροπολίτου Αχελούου κ. Εύθυμιου

σελ. 6-9

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ

Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου

σελ. 10-12

ΜΑΤΑΙΩΣΗ Ή ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ;

Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

σελ. 13-14

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ιωάννου Φουντούλη, Καθηγητού Πανεπιστημίου

σελ. 15-17

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

σελ. 17

ΒΡΑΔΥΝΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ Ή Ο ΚΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΜΕΝΑ

Πρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Καλλιανού

σελ. 18-19

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΕΛΕΣΕΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΓΑΜΟΥ

Αρχιμανδρίτου Κυρίλλου Μισακούλη

σελ. 20-22

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (ΓΙΑ ΙΕΡΕΙΣ, ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ, ΚΑΤΗΧΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ)

Κωνσταντίνου Β. Ζορμπά

σελ. 23

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

σελ. 24

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Αρχιμανδρίτου Χρυσόστομου Τριανταφυλλού

σελ. 26

ΜΝΗΜΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

σελ. 27

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

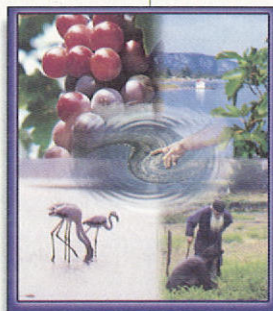
Μανώλη Μελινοῦ

σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΞΟΦΥΛΛΟ

Δημιουργία
και Περιβάλλον

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου της Έκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Υπό του Κλάδου Εκδόσεων
της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Έκκλησίας της Ελλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Αρχιμ. Αγαθάγγελος Χαραμαντίδης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Όμοτ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
Τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Έπιστημών και των Τεχνών

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ευάγγελος Π. Λέκκος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Άριστομένης Ματσόγγρας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Άσκληπιού 80, 114 71 Αθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Ἐκκλησιαστικὲς πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

Σὲ προηγουμένα ἄρθρα μας στὸν «Ἐφημέριο» τονίσαμε, ὅτι οἱ ἱερεῖς, –ἐὰν πρωτογενῶς εἶναι «οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ» καὶ διακονοῦν στὸ ἁγιαστικὸ καὶ λυτρωτικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, πὸν ἀποβλέπει στὴ σωτηρία τῶν ποιμνιομένων–, δευτερογενῶς, ἔνεκα τῆς «ἀνακεφαλαιώσεως» δι' αὐτῆς τῶν «οὐρανίων» καὶ τῶν «ἐπιγείων», εἶναι καὶ φορεῖς ὑγινοῦς πολιτιστικοῦ πνεύματος. Γι' αὐτὸ συντελοῦν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως στὴν ἀνάπτυξη ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους τομέων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ στὴν κατανόησι τῆς ὀρθῆς ἱεραρχικῆς διαβαθμίσεως καὶ κλιμακώσεως αὐτῶν.

Ὅτι οἱ ἱερεῖς καὶ τὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι σκαπανεῖς πολιτιστικῶν ἔργων, ἀποδεικνύεται ἐκ πλήθους παραδειγμάτων. Ἰδοὺ μερικὰ, δειγματοληπτικῶς, τὰ ὅποια ἀναφέρομε χωρὶς συστηματικὴ κατάταξι καὶ χάριν συντομίας μὲ τὰ λεκτικὰ σχήματα τοῦ *ἀσυνδέτου* καὶ τοῦ *σωρείτη*. Τὰ σταχυολογοῦμε ἀπὸ τὰ κατὰ σειράν μὲ ἀναλόφενκτες ἐπαναλήψεις ἀναφερόμενα γιὰ τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ τὶς Ἱ. Μητροπόλεις μέσα στὰ «*Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 2001*» (ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας»), διατηρώντας τὶς ὀνομασίες τους:

Ἰδρύματα καὶ γραφεῖα νεότητος· φοιτητικὴ μέριμνα· καλλιέργεια οἰκολογικῆς εὐαισθησίας· ἐνημέρωσις σὲ θέματα ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ· ἀθλητικὲς δραστηριότητες· ἴδρυσις internet-café· παιδικές, νεανικές, φοιτητικὲς κατασκηνώσεις· παιδικές καὶ νεανικὲς μανδολινάτες, χορωδίες, ὀρχήστρες· κέντρα συμπαράστασεως καὶ στηρίξεως οἰκογενείας· «οἶκοι εὐγηρίας»· κέντρα ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως (ΚΕΚ)· λαογραφικὰ μουσεῖα· πρόνοια μεταναστῶν· ἀντιμετώπισις προβλημάτων βιοηθικῆς· ἀντιμετώπισις τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος· πρόνοια πενθούτων· προβολὴ τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητος· σχολὲς βυζαντινῆς καὶ εὐρω-

παϊκῆς μουσικῆς· σχολὲς ἀγιογραφίας· ἰδρύματα ψυχοκοινωνικῆς ἀγωγῆς καὶ στηρίξεως· φιλόπρωχα ταμεῖα· «ἐστίες ὑπερηλίκων», στέγες προνοίας γερόντων, χρονίως πασχόντων καὶ κατακοίτων ὀρφανοτροφεία· κέντρα ἀποκαταστάσεως δυσπροσαρμόστων· βρεφονηπιακοὶ σταθμοί· μαθητικὰ καὶ φοιτητικὰ οἰκοτροφεία (καὶ ἀλλοδαπῶν φοιτητῶν)· κέντρα πρώτων κοινωνικῶν βοηθειῶν· ἰατρεῖα· σχολὲς τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων· πρόνοια ἀσθενῶν· χριστιανικὴ μόρφωσις στρατιωτῶν· μουσεῖα ἐκκλησιαστικῆς τέχνης· ἐκκλησιαστικοὶ συμπαραστάτες· στὰ ἐκπαιδευτήρια· θρησκευτικὲς ὑπηρεσίες ἐργοστασιῶν· κύκλοι χριστιανῶν ἐπιστημόνων· ἐκθέσεις βιβλίων· ἐκκλησιαστικοὶ ραδιοφωνικοὶ καὶ τηλεοπτικοὶ σταθμοί· ἐκκλησιαστικὲς στέγες καὶ «τράπεζες ἀγάπης» (συσσίτια) γιὰ πολλὲς ἑκατοντάδες ἀπόρων· συναυλίες βυζαντινῆς μουσικῆς· σεμινάρια πληροφορικῆς· εἴσοδος στὸν κυβερνοχώρο καὶ ἠλεκτρονικὴ πληροφόρησις μὲ ἰσοσελίδες διαδικτύου (internet)· ἠλεκτρονικὰ ταχυδρομεῖα· διαλέξεις· ἀκαδημαϊκοὶ διάλογοι· σχολὲς γονέων· βιβλιοπωλεῖα· ὀργάνωσις ἱστορικῶν ἀρχεῖων· μέριμνα γιὰ ἐκκλησιαστικὰ βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ μνημεῖα· ὀργάνωσις ἱερῶν προσκυνημάτων· σχολὲς γονέων· ταμεῖα ὑποτροφειῶν· ἐνοριακὰ πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ κέντρα· προικοδοτήσεις ἀπόρων καὶ ὀρφανῶν· ἐπιχορηγήσεις πολυτέκνων οἰκογενειῶν· συνεδριακὰ κέντρα εὐρωπαϊκῶν προδιαγραφῶν· συνέδρια νεολαίας· διοργανώσεις ἡμερίδων· ἰδρύματα ἀγωγῆς ἀνηλίκων· συμπαραστάσεις κρατουμένων καὶ πρόνοια φυλακισμένων καὶ ἀποφυλακισμένων· ἰδρύματα στελεχωμένα μὲ δεκάδες ἐθελοντὲς ἱατροὺς πολλῶν ειδικοτήτων γιὰ τὴ δωρεάν νοσηλεία στὸ ἐσωτερικὸ καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωσι ἀνθρωπιστικῶν ἀποστολῶν· στὰ ἀνὰ τὸν κόσμον ἱεραποστολικὰ κέντρα· παιδοπόλεις· σχολὲς στελεχῶν κοινωνικῆς προσφορᾶς· ἐκκλησιαστικὰ γυμνάσια καὶ

λύκεια· ανώτερες εκκλησιαστικές σχολές· «ἀκαδημία θεολογικῶν σπουδῶν»· «σπίτια γαλήνης Χριστοῦ»· ειδικές ἐπιστημονικές συνάξεις· ἐκκλησιαστικές καλλιτεχνικές ἐπιτροπές· ἐπιτροπές διασώσεως καὶ καταγραφῆς ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων· ἐνοριακά φροντιστήρια διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας· ἐκκλησιαστικά κηροπλαστεῖα· δωροεκθέσεις· κύκλοι μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς· οικονομικές ἐνισχύσεις ἀπόρων φοιτητῶν, σπουδαστῶν, μαθητῶν, ἐνδεῶν, πυροπαθῶν, πλημμυροπαθῶν καὶ ἄλλων ἐμπεριστάτων· αἴθουσες διαλέξεων συνάξεις φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν· ἐντευκτήρια νέων· ὀργάνωσις μορφωτικῶν ἡμερίδων καὶ συνεδρίων· ἐκδόσεις τοπικῶν μορφωτικῶν ἐγκολπίων ἡμερολογίων· σεμινάρια μελλονύμφων· ὀργάνωσις ἀγῶνος ἐναντίον τῶν ναρκωτικῶν· ταμεῖα δωρεᾶν διανομῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ Βίβλου εἰς μελλονύμφους· οἰκοκυρικές καὶ ἐπαγγελματικές σχολές· συνέδρια καὶ ἑορταστικά φεστιβάλ· χριστιανικῆς νεολαίας· ἰδρύματα κοινωνικῆς καὶ πολιτισμικῆς δράσεως· σπίτια ἀγάπης· σχολές μετεκπαιδεύσεως· μουσικά φυτώρια· πνευματικοφιλανθρωπικά κέντρα· ἐκκλησιαστικά ἰατρεῖα· κέντρα ἐπιμορφώσεως καὶ ἐπικοινωνίας· κέντρα ψυχικῆς ὑγιεινῆς· προβολὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν μνημείων· πλήθος «ἀγαθοεργῶν καταστημάτων»· ἀνεγέρσεις διδασκαλῶν· ἐποπτεία διαχειρίσεως κληροδοτημάτων· γιὰ ἐκπαιδευτικούς, κοινωνικούς, κοινωφελῆς, φιλανθρωπικούς καὶ πολιτιστικούς σκοπούς· «χριστιανικῆς συντροφίης» φοιτητῶν καὶ ἐργαζομένων· ἐκπαιδευτικά φροντιστήρια ἀπόρων μαθητῶν· χορευτικά τμήματα καὶ συγκροτήματα· καλλιτεχνικά λευκώματα ἢ μνημείων (ναῶν, μονῶν) καὶ προσκυνημάτων· ἀνάπτυξις εἰκονογραφίας καὶ κατασκευῆς πινάκων, ταινιῶν VIDEO, καρτῶν καὶ πολυκάρτ-ποστάλ· ἐνώσεις γονέων· προβολὴ «εἰκόνων περιπτώσεων»· μορφωτικά καὶ ἐπικοινωνιακά ἰδρύματα νέων· μέριμνα διὰ συντήρησιν, ἀνεγερσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ καλλωπισμὸν ἢ ναῶν γραφεῖα συμπαραστάσεως ἀνέργων καὶ ἀτόμων μὲ ἐιδικές ἀνάγκες· ἐιδικές συνάξεις καὶ ἐκδηλώσεις κατὰ κλάδους· ἐπιστημόνων· πρόνοια ἀσθενῶν κατ' οἶκον καὶ νοσηλευομένων σὲ κλινικῆς καὶ νοσοκομεῖα· σχολές συντηρήσεως εἰκόνων, ἔργων τέχνης καὶ κωδίκων·

κέντρα ἐκπαιδεύσεως ἀτόμων μὲ ἐιδικές ἀνάγκες· κέντρα ἢ ἰδρύματα ἐθελοντικῆς αἰμοδοσίας καὶ τράπεζες αἵματος· κατασκηνωτικά πνευματικά καὶ ἀθλητικά κέντρα· δανειστικῆς βιβλιοθήκης· ὀργανώσεις προβολῶν, ἐκθέσεων, συναυλιῶν, θεατρικῶν παραστάσεων· σταθμοὶ πρώτων βοηθειῶν καὶ κοινωνικῆς συμπαραστάσεως· αἴθουσες θρησκευτικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων· ἰδρύματα «ἀποκαταστάσεως ἀπόρων κορασιδων»· κληροδοτικῆς συνελύσεις· διαβαλκανικά πνευματικά κέντρα· μουσεῖα ἐκκλησιαστικῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης· θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας νοσοκομείων· μέριμνα παραθεριστῶν· ὀργάνωσις ἐκκλησιαστικοῦ τουρισμοῦ· ἰδρύματα τυφλῶν· φοιτητικὴ πρόνοια· ψυχιατρεῖα· θρησκευτικὴ ὑπηρεσία ἐργοστασίων· ἐνίσχυσις ἐκπολιτιστικῶν ἔργων· πτωχοκομεῖα· παιδικὸι σταθμοί· ἄσυλα ἀνιάτων· κέντρα γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως· «ἐπιτροπές νεότητος»· «σύνδεσμοι νεολαίας»· ὀργάνωσις ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως· χριστιανικοὶ ὄμιλοι νέων καὶ νεανίδων· σχολές ξυλογλυπτικῆς· σχολές ξένων γλωσσῶν· προσκυνηματικῆς καὶ μορφωτικῆς ἐκδρομῆς· ψυχαγωγικῆς συνεστίασεως· μουσειακῆς συλλογῆς· ἀνάδειξις ἱστορικῶν μνημείων· βιβλιοθήκης μὲ ἀναγνωστήρια καὶ δανειστικῆς ὑπηρεσίας· ἐκθετήρια ἐκκλησιαστικῶν ἐνθυμίων· ξενῶνες· ἐκκλησιαστικά κειμηλιορχεῖα· σχολῆς παραδοσιακῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ χορῶν· «στέγες ἀγάπης»· «στέγες ἀστέγων»· «τράπεζες τροφίμων»· πνευματικά ἐνοριακά κέντρα· νεανικῆς ἐνοριακῆς συντροφίης· γυμνασίου καὶ λυκείου· φοιτητικὴ ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσις· νεανικῆς ἐνοριακῆς χορωδίας· συγκροτήματα παραδοσιακῶν χορῶν· γιορτῆς νεολαίας-φεστιβάλ· προγράμματα φιλοξενίας παιδιῶν, ἐφήβων καὶ νέων ἀπὸ Ὁρθόδοξες χώρες· σχολεῖα πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια· ἐκθέσεις χειροτεχνίας· πολιτιστικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς ἐκδηλώσεως· ταμεῖα εὐποιίας· ἐκκλησιαστικά κέντρα ἐνημερώσεως· στατιστικὰ φυλλάδια· ὀργάνωσις πρόνοιας ναυτιλλομένων· παροχὴ δωρεᾶν ψυχολογικῆς ὑποστήριξης σὲ συμβουλευτικούς σταθμούς· συμβουλευτικῆς συνάξεις ἐνηλίκων· σεμινάρια ἀνθρωπίνων σχέσεων· σεμινάρια ὑποψηφίων συντονιστῶν συνάξεων ἐνηλίκων· ἐνώσεις χριστιανῶν ἐπιστημόνων· ἐκθέσεις χριστιανικῶν βιβλίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν

ειδῶν θεραπευτήρια χρονίων παθήσεων· πρότυπα συνεδριακά κέντρα ὀρθοδόξων νεολαίων· νεανικὲς φιλίες· ἰδρύματα στηρίξεως πολυτέκνων· καλλιτεχνικὲς ἐπιτροπές· γηροκομεία· προγράμματα βοήθειας κατ' οἶκον («βοήθεια στὸ σπίτι»)· φροντιστήρια στελεχῶν νεανικοῦ ἔργου· ὑπηρεσίες ἐθελοντῶν καὶ ἐθελοντριῶν· ὑπηρεσίες προστασίας ἐξηρημένων νέων· συλλογές ἢ εἰκόνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων· ἐπιτροπές ἀγιογραφῶν καὶ ναοδομίας· συμπαράστασις ψυχασθενῶν· κέντρα προλήψεως ναρκωτικῶν· συμβουλευτικοὶ σταθμοὶ καταπολεμήσεως τῶν ναρκωτικῶν· τεράστιο ἐκδοτικὸ ἔργο μὲ παντὸς εἶδους ἔντυπα ἐκλεκτῆς καλλιτεχνικῆς ποιότητος· συμπαράστασις ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν· μέρμνα γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἱεραποστολὴ κλπ.

Ὁ γράφων ἀναζήτησε στὰ «*Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας*» μερικὲς ὀνομασίες ἐκκλησιαστικῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ μὲ κομμένη τὴν ἀνάσα βρέθηκε μπροστὰ σὲ μιὰ ἀληθινὴ πλημμυρίδα ἀθορύβως πραγματοποιουμένων πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνέφερε πρὸ πάνω μόνον δειγματοληπτικῶς τὶς κυριότερες. Μερικὲς ἐξ αὐτῶν, ἐνῶ ἀναφέρονται στοὺς ἰδίους τομεῖς, ἔχουν διαφορετικὴ ὀνομασία καὶ ἔτσι ἀποκαλύπτουν τὸ πηγαῖο τῆς πρωτοβουλίας, ἢ ὁποία ὠδήγησε στὴν πραγματοποίησί τους.

Τὰ ἀναφερθέντα παραδείγματα πείθουν ὅτι σχετίζονται πρὸς ὅλους τοὺς –ὕλικους καὶ πνευματικούς– τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, τοὺς ὁποίους εὐλογεῖ καὶ καθαγιαίνει ἡ Ἐκκλησία.

Πρὸ μᾶς τοιαύτης πλημμυρίδος, ἢ ὁποία ὀφείλεται σὲ πολλὲς αὐτοτελεῖς πρωτοβουλίες, γεννᾶται ἡ σκέψις καὶ ἡ εὐχὴ νὰ ἐπιτευχθῇ συντονισμὸς αὐτῶν διὰ τῆς δημιουργίας κεντρικοῦ φορέως (λ.χ. τῆς «*Ἀποστολικῆς Διακονίας*» σὲ συνεργασία μὲ τὴ «*Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Πολιτιστικῆς Ταυτότητος*»), ὁ ὁποῖος μὲ ὀργάνωσι συνεδρίων, σεμιναρίων καὶ ἐκδοσι εἰδικῶν κατὰ τομέα ἐντύπων θὰ δίδῃ στὰ στελέχη τῶν ἐκκλησιαστικῶν πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων τὶς ἀναγκαῖες θεωρητικὲς κατευθύνσεις καὶ συγχρονισμένες δεοντολογικὲς πρακτικὲς ὑποδείξεις καὶ συμβουλές. Ὁ τομεὺς αὐτὸς τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἐνημερώσεως γιὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς πολιτιστικὲς δραστηριότητες θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ γιὰ τὸ πολιτιστικὸ ἔργο τῶν μοναστηριῶν, τὸ ὁποῖο ἐπανειλημμένως ἔχει ἐξάγει ὁ γράφων σὲ μελέτες καὶ ἄρθρα του.

Ἡ προσαρμογή στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς προσαρμογῆς

Τοῦ Πανιερ. Μητροπολίτου Ἀγελώου κ. Εὐθυμίου

6

Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς πραγματικότητος τοῦ κόσμου ἔχει ἀποφασισθεῖ καὶ καθορισθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό: «Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς... Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου... Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ» (Ματθ. ε', 13-14. Ἰωάν. ιζ', 15). Ἡ καταστατικὴ αὐτὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ διατυπώθηκε στὴν Ἀρχιερατικὴ Προσευχὴ τοῦ Κυρίου, ἔχει, ἀσφαλῶς, καὶ τὴν ἐπικύρωση ὀλόκληρης Τριαδικῆς Θεότητος.

Ἡ θέση αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ κόσμου φανερώνει, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὴν ἀναγκαιότητα τῆς προσαρμογῆς.

1. Ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτήρας τῆς προσαρμογῆς

α) «Τὸ ἀπρόσληπτον καὶ ἀθεράπευτον»: Ἡ Ἐκκλησία, ὡς Θεανθρώπινος ὀργανισμὸς, εἶναι διαχρονικὸς καὶ ἱστορικὸς, μεταβάλλεται δὲ καὶ προσαρμόζεται, κατὰ τὸ ἀνθρώπινο αὐτοῦ μέρος, ὅπως εἶπαμε. Ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ «προσήρμωσε» τὴ θεϊκὴ του φύση, προσλαμβάνοντας «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως» τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἐπίσης, μετὰ τὴν Ἑνοάρκωση, δὲν παρέμεινε στὴν κατάσταση τοῦ βρέφους καὶ τοῦ νηπίου, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση του μεταβαλλόταν καὶ προσαρμοζόταν στὶς διάφορες φάσεις τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου: «πρόεκοπτε σοφία καὶ ἡλικία» (Λουκ. β', 52).

Ἡ Ἑνοάρκωση καθὼς καὶ ἡ πρόσληψη τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀπὸ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ εἶ-

χαν σωτηριολογικὸ περιεχόμενο. Ἦσαν, δηλαδή, μέθοδοι ποιμαντικῆς προσαρμογῆς, ἀπαραίτητες καὶ ἀναγκαῖες γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος διετύπωσε, μάλιστα, τὸ χριστολογικὸ ἀξίωμα ποὺ εἶναι τὸ θεμέλιο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ποιμαντικῆς προσαρμογῆς: «τὸ ἀπρόσληπτον καὶ ἀθεράπευτον»· δηλαδή, ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν προσελάμβανε τὸ σύνολο τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ ἓνα ὁποιοδήποτε μέρος τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἔμεινε ἀπρόσληπτο, αὐτὸ θὰ παρέμενε ἀθεράπευτο καὶ ἐκτὸς τῆς σωτηρίας.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ἐὰν ἡ Ἐκκλησία δὲν προσλάβει τὸν κόσμο στὸ σύνολό του ἢ κάποιο μέρος του, ὁ κόσμος καὶ τὸ ἀπρόσληπτο μέρος του, θὰ παραμείνουν ἀθεράπευτα καὶ ἀλύτρωτα.

Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἡ Ἐκκλησία, τὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ συµμεταβάλλεται καὶ νὰ προσαρμόζεται, νὰ προσλαμβάνει δηλαδή χριστολογικῶς τὶς μεταβαλλόμενες καὶ ἐξελισσόμενες ἱστορικὲς συγκυρίες τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων.

β) Ἡ ἀποφυγὴ τῶν ἀκροτήτων: Πάντοτε στὴν Ἐκκλησία θὰ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῶν ἀκροτήτων: ἡ ἄρνηση προσαρμογῆς, ἡ συµμόρφωση καὶ ἡ ὑπερπροσαρμογὴ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ θέμα τῆς προσαρμογῆς ἢ μὴ τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ τὸ ρυθμίζει ἡ διάκριση. Ἡ μὲ ἀγιογραφικά, ἀγιοπνευματικά καὶ ἀγιοπατερικά κριτήρια διάκριση, πρέπει νὰ ὀδηγεῖ τὶς ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν προσαρμο-

γή ἢ μὴ συμμόρφωσή της πρὸς τὶς ἀξίες καὶ τὶς δομὲς τοῦ κόσμου. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἄλλοτε μὲν νὰ προσαρμόζεται, ἄλλοτε ὅμως πρέπει νὰ προσαρμόζεται, ἀλλὰ νὰ παραμένει ομάδα μὴ συμμόρφωσης μέσα στὸν κόσμο. Στὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας ἀφθονοῦν τὰ παραδείγματα προσαρμογῆς καὶ μὴ συμμόρφωσης, ὅπως εἶδαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο.

Ὁ Θεάνθρωπος ἦταν ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ὡστόσο, στὴν ἐπὶ γῆς παρουσία του δὲν ἐπεδίωξε τὴν κοσμικὴ ἐξουσία καὶ ὅταν ὁ Πιλάτος τὸν ρώτησε μὲ ἐπιμονὴ «σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», ὁ Χριστὸς ἀπήντησε: «ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰωάν. ιη', 33, 36). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα τινὰς σώσω» (Α' Κορ. θ', 22). Στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουν οἱ ἀναχωρηταὶ καὶ οἱ ἐρημίται (μὴ συμμόρφωση), ὑπάρχουν ὅμως καὶ «οἱ διὰ Χριστὸν σαλοὶ» (προσαρμογῆ). Ὑπάρχουν οἱ μοναχοὶ (μὴ συμμόρφωση), ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πιστοὶ (προσαρμογῆ). Ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔχομε τὴν κλήση τῆς προσαρμογῆς καὶ τῆς μὴ συμμόρφωσης μὲ τὸν κόσμο καὶ τὰ τοῦ κόσμου. Χρειάζεται, ὅμως, ὅλοι νὰ ἔχομε τὴ σοφία γιὰ νὰ κάνουμε κάθε φορὰ τὴ διάκριση.

γ) *Παραδείγματα προσαρμογῆς καὶ μὴ συμμόρφωσης τῆς Ἐκκλησίας:* Στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχουν παραδείγματα καὶ

προσαρμογῆς καὶ μὴ συμμόρφωσης. Ἡ περίοδος τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἦταν μία περίοδος μὴ συμμόρφωσης τῆς Ἐκκλησίας. Στὴν περίοδο αὐτή, ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία δὲν συμμορφώθηκε πρὸς τὴ θεοποίηση τοῦ Αυτοκράτορος. Αὐτὴ ἢ μὴ συμμόρφωση τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ κατεστημένο τῆς ἐποχῆς τὶς ἐκόστισε τοὺς φοβεροὺς Διωγμούς, τὰ ἐκατομμύρια τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ τὴν ὁδήγησε στὶς Κατακόμβες... Ὡστόσο, ἡ περίοδος αὐτὴ ἔγινε σεβαστὴ καὶ ἀντικείμενο αἰωνίου θαυμασμοῦ. Στὴν περίπτωση αὐτή, ἔλαμψε ἡ μὴ συμμόρφωση τῶν Μαρτύρων, οἱ ὅποιοι καὶ τιμῶνται παντοτινὰ ὡς ἥρωες τῆς Πίσσεως καὶ Ἁγιοὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Μετά, ὅμως, τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς μὴ συμμόρφωσης, ἀκολούθησε ἡ περίοδος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία προσαρμόσθηκε πρὸς τὶς νέες κοινωνικοπολιτικὲς συνθήκες. Προσέλαβε, δηλαδή, τὴν κοινωνικοπολι-

τικὴ δομὴ τῆς Αυτοκρατορίας, τὴν ὁποία ἐξάγισσε καὶ μετεμόρφωσε.

Ταυτόχρονα, ὅμως, ἔχομε καὶ ἓνα ἄλλο ἱστορικὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖο προῆλθε κυρίως ἀπὸ τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας: πρόκειται γιὰ τὸ κίνημα τοῦ Μοναχισμοῦ. Ὁ Μοναχισμὸς λειτούργησε καὶ λειτουργεῖ, κατὰρχὴν ὡς κοινωνικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ὁμάδα μὴ συμμόρφωσης. Ἦδη, ἀπὸ τὸν 4ον αἰώνα, προσέλαβε ὄχι τὶς ἀξίες καὶ τὶς δομὲς τοῦ «κόσμου» (τοῦ οἰκιστικοῦ καὶ πολιτικοῦ χώρου), ἀλλὰ τὴν «ἐρημο», τὴν ἀπουσία δηλαδή τοῦ κοσμικοῦ γίνεσθαι. Οἱ Ὁρθόδοξοι

Μοναχοί επέλεξαν διαφορετική ποιμαντική στάση έναντι του κόσμου, ως προς τη στάση που επέλεξε ή εκκλησιαστική ήγεσία για την εν τῷ κόσμῳ Ἐκκλησία: δὲν ἐπεδίωξαν νὰ ἐξαγιάσουν τὸν κόσμο καὶ τὶς δομές του, ἀλλὰ ἐπέλεξαν νὰ ὑπερβοῦν καὶ καταργήσουν τὸν κόσμο, ἤδη, ἐδῶ καὶ τώρα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ Ὁρθόδοξος Μοναχισμὸς ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἐσχατολογικὴ ποιμαντικὴ μέθοδο, μὲ τὴν ὁποία ἐπιδιώκεται ὄχι πιά ὁ ἐκχριστιανισμὸς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ ὑπέρβαση τοῦ κόσμου καὶ ἡ πρόγευση τῆς μεταϊστορικῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἱστορία, ἐπομένως, τῆς Ἐκκλησίας μαρτυρεῖ ὅτι τόσο ἡ προσαρμογὴ ὅσο καὶ ἡ μὴ συμμόρφωση εἶναι ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἱστορικὴ συνέχιση τῆς Ἑσσαρκώσεως, γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ σωτηριολογικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς βασικὲς καὶ ἀπαραίτητες σωτηριολογικὲς ἀρχὲς τῆς Ἐκκλησίας.

2. Οἱ περιπτώσεις μὴ προσαρμογῆς

Ὡστόσο, στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν καὶ περιπτώσεις μὴ προσαρμογῆς. Καί, ἀσφαλῶς, γιὰ τὴν στάση αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας συνετέλεσαν ὀρισμένοι λόγοι.

Ὁ βασικὸς λόγος μὴ ἀπόλυτης προσαρμογῆς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμο ἦταν ἡ πίστις τῆς ὅτι ὁ μεταπτωτικὸς κόσμος εἶναι ἓνας ἀλλοτριωμένος κόσμος. Ὅπως, λοιπόν, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ προσέλαβε μὲν τὴν μεταπτωτικὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀπέρριψε ὅμως τὸ στοιχεῖο τῆς ἀμαρτίας, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε ὀρισμένα στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ἀπέρριψε ὅμως ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν προσλήψιμα.

Τέτοια στοιχεῖα τοῦ κόσμου, πού ἀπέρριψε καὶ δὲν προσέλαβε ἡ Ἐκκλησία, ἦσαν τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἡ θεοποίηση τοῦ κόσμου: Ἡ Ἐκκλησία δὲ συμμορφώθηκε στὴ θεοποίηση τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἀπέρριψε τὴν λατρεία τῆς κτίσεως. Μὲ τὴν πράξη αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ἀέσπασε τὸν ἀρχαῖο κόσμο ἀπὸ τὰ νύχια τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς μαγείας. Διότι, ὁ διάβολος μὲ τὴ μαγεία καὶ τὴν λατρεία τῆς φύσεως κατόρθωνε νὰ ἀποσπᾶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν λατρεία τοῦ «μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. ιζ', 3). Διότι, ὅπως ὁ ἀπόστο-

λος Παῦλος γράφει: «ἂ θύει τὰ ἔθνη, δαμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ» (Α΄ Κορ. ι', 20).

β) Ἡ θεοποίηση τῆς ἐξουσίας: Ἡ Ἐκκλησία δὲ συμμορφώθηκε πρὸς τὴν λατρεία τοῦ Αὐτοκράτορος. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐξήρασαν στὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ, κατὰ

τὴν ὁποία ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ λατρευόταν ὡς θεός, «Κύριος» (Dominus). Ἡ Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀνεγνώριζε τὴ θεϊκὴ καταγωγὴ τῆς ἐξουσίας (πρβλ. «αἱ οὐσα ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν», Ρωμ. ιγ', 1), ἐν τούτοις ἀντιτάχθηκε καὶ ἀπέρριψε τὴν λατρεία τοῦ προσώπου τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ παντὸς ἄλλου ἄρχοντος. Ἐὰν σήμερα οἱ περισσότεροὶ λαοὶ διοικοῦνται ἀπὸ δημοκρατικὰ καὶ ὄχι αὐταρχικὰ καὶ ἀπολυταρχικὰ καθεστῶτα, αὐτὸ τὸ ὀφείλουν στὴν Ἐκκλησία καὶ στὴν ἀντίστασή τῆς (μὴ συμμόρφωσή τῆς) στὴ θεοποίησιν τῶν κυβερνῶντων.

γ) Ἡ θεοποίηση τῆς σαρκός: Τόσο στὴν πρωτόγονη ὅσο καὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ, οἱ ἄνθρωποι εἶχαν θεοποιήσει τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ τὶς λειτουργίες του καὶ ἰδιαίτερα τὴ

φυλική (γενετήσια) λειτουργία. Λόγω άγνοιας είχαν θεοποιήσει την ανθρώπινη σάρκα, οι αρχαίοι Έλληνες, μάλιστα, είχαν προσωποποιήσει τη γενετήσια λειτουργία στο πρόσωπο της θεάς Άφροδίτης.

Η Έκκλησία, από το ένα μέρος, άπεδοκίμασε και απέρριψε όλες τις έκτροπές και παρεκκλίσεις της λειτουργίας των φύλων, από το άλλο, όμως, μέρος άνεγνώρισε την ιερότητα του σώματος, ως δημιουργήματος του Θεού και καθιέρωσε το μυστήριο του γάμου, για τον εξαγιασμό της διαφυλικής σχέσης των συζύγων.

δ) *Οί φυλετικές διακρίσεις:* Στην πρωτόγονη και αρχαία εποχή έπικρατούσαν οι φυλετικές διακρίσεις. Οι άνθρωποι ζούσαν ως «φυλές» και ως «νομάδες», χωρίς μεταξύ τους να υπάρχει καμιά επικοινωνία και σχέση, συχνά, μάλιστα, αλληλοεξοντώνονταν. Στην αρχαία Ελλάδα,

οι άνθρωποι ζούσαν σε «πόλεις-κράτη». Η «πόλη» των Αθηναίων βρισκόταν σε συνεχή πόλεμο με την «πόλη» των Σπαρτιατών.

Η Έκκλησία απέρριψε τις φυλετικές διακρίσεις και διαφορές των ανθρώπων και «εις ένότητα πάντας έκάλεσε». Ο άπόστολος Παύλος, όταν ήλθε στην Αθήνα (51 μ.Χ.), διεκήρυξε στον Άρειο Πάγο προς τους έκπληκτους Αθηναίους, ότι «ό Θεός έποίησε έξ ένός αίματος πών έθνος ανθρώπων» (Πράξ. ιζ', 26).

Από όσα αναφέραμε πιο πάνω στο άρθρο αυτό, φάνηκε καθαρά ότι η Έκκλησία δέν προσέλαβε συνολικά την ανθρώπινη κοινωνία μέσα στην όποία έζησε, μέσα στο χωροχρόνο, αλλά έπιλεκτικά. Η Έκκλησία, με άλλα λόγια, από το ένα μέρος προσέλαβε μόνο τα

στοιχεία εκείνα που μπορούσαν να προσληφθούν και από το άλλο μέρος απέρριψε όσα στοιχεία ήσαν μή άφομοιώσιμα και μή προσλήψιμα στον θεανθρώπινο οργανισμό της.

1. Τόν έπιλεκτικό αυτό τρόπο προσλήψεως διέτύπωσε πρώτος ό Μ. Βασίλειος, αναφερόμενος στα στοιχεία που η Έκκλησία προσέλαβε από τη σκέψη και την όρολογία της αρχαίας έλληνικής παιδείας και στα στοιχεία τα όποια απέρριψε: «Εκείνα αυτών (των αρχαίων Έλλήνων συγγραφέων) μάλλον άποδεξόμεθα, έν οίς άρετήν έπήνεσαν, ή πονηρίαν διέβαλον. Ως γάρ των άνθέων τοίς

μέν λοιποίς άχρι της ευωδίας ή της χρώας έστιν ή άπόλαυσις (όλοι οι άνθρωποι περιοριζόμεστε στην άπόλαυση της ευωδίας και του χρώματος), ταίς μελίτταις δ' άρα (οί μέλισσες όμως) και μέλι λαμβάνειν άπ' αυτών ύπάρχει, ούτω δή και ήδύ και έπίχαρι μό-

νον των τοιούτων λόγων διώκουσιν (έκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ήδονή και τις άπολαύσεις) έστι τινά και ώφέλειαν άπ' αυτών εις την ψυχήν άποθέσθαι. Κατά πώσαν δή ούν των μελίττων την εικόνα των λόγων ήμιν μεθεκτέον. Εκείναι τε γάρ ουτε άπασι τοίς άνθεσι παραπλησίως έπέρχονται, ουτε μήν οίς άν έπιπτώσιν όλα φέρειν έπιχειροῦσιν, άλλ' όσον αυτών έπιτήδειον προς την εργασία λαβοῦσαι, τό λοιπόν χάρειν άφήκαν ήμεις τε, ήν σωφρονώμεν, όσον οικειόν ήμιν και συγγενές τη άληθεία παρ' αυτών κομισάμενοι, ύπερβησόμεθα τό λειπόμενον. Και καθάπερ της ροδωνιάς του άνθους δρεψάμενοι τάς άκάνθας έκκλίνομεν, ούτω και επί των τοιούτων λόγων όσον χρησιμον καρπωσάμενοι, τό βλαβερόν φυλαξόμεθα». ΒΕΠ 54, σελ. 201-202.

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

Εἰς τὰ θέματα τῆς τάξεως καὶ εὐπρεπείας, πὺν πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν κατὰ τὴ θ. λατρεία μας, ἐντάσσεται καὶ ἡ παρουσία μέσα στοῦ Ἁγίου Βῆμα τῶν Παιδιῶν ἐκείνων, πὺν βοηθοῦν τὸν λειτουργὸν ἱερέα στὴν καλὴ ἐπιτέλεση τοῦ ἱεροῦ ἔργου του. Τὰ Παιδιά αὐτά, κατὰ τεκμήριον, λογίζονται ὅτι διακρίνονται γιὰ τὴν εὐσεβεία των, προέρχονται κατὰ κανόνα ἀπὸ καλὲς καὶ συγκροτημένες οἰκογένειες, παρακολουθοῦν μαθήματα στοῦ Κατηχητικὸ Σχολεῖο τῆς ἐνορίας καὶ γενικῶς προσφέρονται γιὰ ἀξιοποίηση ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Μὲ τὴν ἀντιληπτικότητα δὲ πὺν συνήθως τὰ διακρίνει, τὰ Παιδιά αὐτά μποροῦν νὰ ἐξελιχθοῦν, μὲ τὴν κατάλληλη λειτουργικὴ ἀγωγή, σὲ πολῦτιμους συμπαροστάτες τῶν ἱερέων.

Εἶναι ἰδιαίτερη εὐλογία γιὰ ὅλους μας τὸ ὅτι ὑπάρχει πληθὺς Παιδιῶν πὺν προθυμοποιοῦνται νὰ βοηθοῦν στοῦ Ἱερό. Μὴ λησμονεῖτε ὅτι στὴν ὑπαίθρο μας ἄρχισε νὰ παρατηρεῖται σπάνις τέτοιων Παιδιῶν, σὲς προτεσταντικὲς δὲ Κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἀπουσία παιδιῶν γενικὰ εἶναι φαινόμενο ἀνησυχητικό. Ἐμεῖς ἐδῶ, ἐπειδὴ ἔχομεν ἀθρόαν προσφορὰν Παιδιῶν, δὲν τὴν ἐκτιμοῦμε πάντοτε, μὲ ἀποτέλεσμα μερικοὶ ἱερεῖς νὰ «ἀποπαίρνουν» τὰ Παιδιά αὐτά ἢ νὰ τὰ κακομεταχειρίζονται μὲ ὑπερβολικὴ ἀυστηρότητα ἢ νὰ μὴν ἀσχολοῦνται διόλου μαζί των.

Πρὸ ἐτῶν εὐρέθην σὲ μοναστηριακὸ Ναὸ ἐτερόδοξης Ἐκκλησίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐν ὥρα λατρείας καὶ ἐνωκλήθην ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, διαρκούντος τοῦ κηρύγματος, ἕνα μικρὸ παιδάκι ξέφυγε ἀπὸ τὴν ἐπιτήρηση τῆς μητέρας του καὶ περιεφέρετο στοῦ μέσον τῆς ἐκκλησίας κάνοντας θόρυβο. Ὁ ἱεροκῆρυξ δὲν ἔδωσε καμμία σημασία, καὶ ὅταν στοῦ τέλος τοῦ ἐξεδήλωσα τὴν ἀπορίαν μου –παίρνοντας ὡς βάσιν τὰ τότε ἰσχύοντα στὴν Ἑλλάδα–

διότι δὲν ἀντέδρασε «γιὰ νὰ βάλει στὴ θέση τῆς μητέρας πὺν ἀδιαφοροῦσε», ἐκεῖνος μὲ ἀπλότητα μοῦ εἶπε: «Ξέρετε, γιὰ μᾶς ἐδῶ εἶναι μεγάλη εὐλογία τὸ νὰ ἔχομε ἕνα παιδί στὴν ἐκκλησία μας, γι' αὐτὸ καὶ ἀνεχόμεστε κάθε ἀταξία πὺν κάνει». Σκέφθηκα ἐκείνη τὴ στιγμή καὶ σκέπτομαι καὶ σήμερα, πόσοι ἀπὸ ἐμᾶς μιλοῦν ἄσχημα στοὺς γονεῖς, ὅταν φέρνουν τὰ μικρὰ παιδιά τους στὴν ἐκκλησία, ἢ μαλώνουν μὲ ἄσχημο τρόπο τὰ παιδιά πὺν ἀτακτοῦν ἢ εἶναι ἀνοικτίρμονες ἀπέναντι τῶν οἰκογενειῶν πὺν ἔχουν παιδιά. Τῖς ἴδιες σκέψεις, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, κάνω καὶ γιὰ τὰ Παιδιά τοῦ Ἱεροῦ.

Καὶ τοῦτο, διότι δὲν δείχνουν ὅλοι οἱ ἱερεῖς τῖς πρέπουσες εὐαισθησίες ἐναντι τῶν Παιδιῶν αὐτῶν καὶ δὲν ἐπωφελοῦνται ὅσον πρέπει τῆς προθυμίας των νὰ μάθουν «πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφονται» (Α' Τιμ. 3, 15), μὲ ἀποτέλεσμα τὰ Παιδιά αὐτά, τελικῶς, νὰ ἐξελίσσονται σὲ ἀσεβεῖς σκανδαλοποιούς, πρὸς ζημίαν τῶν ψυχῶν των καὶ πρὸς δυσφήμισιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἀποχωροῦν σκανδαλισμένα. Καὶ βεβαίως –θὰ μποροῦσε νὰ σκεφθῆ κανεῖς– κάποια ἄλλα Παιδιά θὰ καταλάβουν τὴν θέσιν πὺν θὰ ἐγκαταλείψουν τὰ πρῶτα, ὅμως ποιός μπορεῖ νὰ ὑπολογίσει τὴν πνευματικὴν ζημίαν πὺν προκαλεῖται σὲς ψυχὲς τῶν Παιδιῶν αὐτῶν, ὅταν ἡ προσέλευσις των στοῦ Ἱ. Βήμα ἔγινε ἢ αἰτία τῆς ἀσεβείας των;

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω καὶ πρὸς ἀποτροπὴν καταστάσεων δυσαρέστων καὶ ψυχοφθόρων, παρακαλῶ νὰ προσέξετε τῖς ὁδηγίες πὺν ἀκολουθοῦν καὶ ἀποβλέπουν στὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ὥστε μόνον ὠφέλεια νὰ προκύπτει καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ γιὰ τὰ Παιδιά.

1. Τὰ Παιδιά τοῦ Ἱεροῦ –ὅπως λέγονται, ἢ τὰ «Παπαδάκια»– ξεκινοῦν ἀπὸ πῆλο καὶ ἐνθουσια-

σμὸ νὰ ἔλθουν στὸ Ἅγιον Βῆμα. Ὁ ζῆλος αὐτὸς δὲν ἐμφανίζεται σὲ ὅλα τὰ Παιδιά. Κατὰ συνέπειαν, τὸ ἐνδιαφέρον πού δείχνουν τὰ «Παπαδάκια» γιὰ τὴν Ἐκκλησία εἶναι δείκτης τῆς ἀγάπης τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔνδειξη τοῦ πρὸς τὴν ἱερωσύνην προσανατολισμοῦ τῶν. Πολλὰ ὅμως ἀπὸ αὐτά, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἀποβάλλουν, ἔνεκα τῆς ἐξοικειώσεώς τῶν μὲ τὰ θεῖα, κάθε εὐλάβεια καὶ μεταβάλλονται σὲ ἀσεβῆ πλάσματα, πού καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀδικοῦν καὶ τοὺς ἐκκλησιαζομένους ἐνοχλοῦν καὶ σκανδαλίζουν.

2. Τὴν κακὴ αὐτὴ ἐξέλιξη προκαλεῖ τὶς περισσότερες φορές τὸ κακὸ παράδειγμα ἐνίων ἱερέων, οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρονται οἱ ἴδιοι μὲ ἀσέβειαν ἐντὸς τοῦ Ἱ. Βήματος, καὶ εἴτε ἀτακτοῦν συνομιλοῦντες ἀδεῶς κατὰ τὴν διάρκειά τῶν Ἱ. Ἀκολουθιῶν, εἴτε προβάλλουν ἐνώπιον τῶν Παιδιῶν τὶς ἀντιθέσεις καὶ διαφορὰς πού ἔχουν μεταξύ τῶν, εἴτε διαπληκτίζονται, κρημνίζοντας ἔτσι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὶς καρδιὰς τῶν μικρῶν αὐτῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ἡ πείρα διδάσκει ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ Παιδιά αὐτὰ ἔφθασαν στὴν ἀσέβειαν ἀπὸ ἀπροσεξία τῶν ἱερέων. Γι' αὐτό, ἂν θέλετε νὰ ὠφεληθοῦν τὰ Παιδιά αὐτὰ καὶ νὰ μὴ σᾶς κακολογοῦν αὔριο, φροντίσατε νὰ τὰ διδάξετε μὲ τὸ παράδειγμά σας, πῶς πρέπει νὰ στέκονται μέσα στὸ Ἅγιον Βῆμα. Μὴ φέρεσθε ἀπρόσεκτα καὶ μὴ ἐκτίθεσθε μπροστά τῶν. Δὲν πρέπει τὰ Παιδιά αὐτά, ἐπειδὴ μπῆκαν στὸ Ἱερό, νὰ χάσουν κάθε καλὴ ἰδέα γιὰ τοὺς κληρικούς μας. Κάνετε τα νὰ σᾶς σέβονται καὶ νὰ σᾶς ἀγαποῦν.

3. Τὰ Παιδιά τοῦ Ἱεροῦ ἔρχονται στὸ Ἱερό χωρὶς νὰ γνωρίζουν τίποτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἢ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία πού καλοῦνται νὰ προσφέρουν. Κάποιος πρέπει νὰ τὰ διδάξει, νὰ τοὺς μάθει, γιατί γίνεται τοῦτο ἢ τὸ ἄλλο καὶ πῶς πρέπει καλύτερα νὰ γίνεται. Πρὸς τοῦτο χρειάζεται «μεράκι» καὶ χρόνος. Ἄν ἀφιερῶσετε λίγο χρόνο γιὰ διδασκαλία, θὰ ἀπολαύσετε πολὺ γρήγορα τοὺς καλοὺς καρποὺς τοῦ κόπου σας. Μάθετέ τα πρῶτον, τί εἶναι τὸ Ἅγιον Βῆμα καὶ πῶς πρέπει ἐκεῖ νὰ εἰσέρχονται. Ἐμπνεύσατέ τῶν τὸν σεβασμὸν καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατόπιν διδάξτε τα γιὰ τὰ πρακτικὰ ζητήματα. Π.χ. πῶς ἀνάβουν τὸ θυμια-

τό, πότε πρέπει νὰ τὸ ἔχουν ἔτοιμο, πῶς γίνεται ἡ Εἴσοδος, πῶς κόβεται τὸ Ἄντιδωρον.

4. Ὅταν μπαίνουν στὸ Ἱ. Βῆμα, μάθετε τὰ Παιδιά νὰ σταυροκοποῦνται πρὸ τῆς Ἱ. Εἰκόνης τοῦ Ἄρχαγγέλου πού εἶναι στὴ θύρα, νὰ τὴν ἀσπάζονται καὶ κατόπιν νὰ εἰσέρχονται ὄχι σὰν «σίφουνες» ἢ τρέχοντας, ἀλλὰ μὲ σεμνότητα. Μάθετέ τα ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνεβαίνουν τὶς σκάλες τοῦ Ἱεροῦ ἀνὰ δύο, καὶ ὅταν εἰσέλθουν νὰ ἔλθουν νὰ κάνουν μιὰ μετάνοια καὶ νὰ σᾶς φιλήσουν τὸ χέρι, νὰ λάβουν εὐλογία καὶ νὰ καθίσουν φρόνιμα.

5. Διδάξετέ τα νὰ μὴ περιφέρονται ἄσκοπα μέσα στὸ Ἅγιον Βῆμα, νὰ μὴ περνοῦν τρέχοντας πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἀλλὰ πάντοτε ἀργὰ καὶ κάνοντας τὸν Σταυρὸν τους, νὰ μὴν ὀμιλοῦν μεγαλοφώνως δημιουργώντας θόρυβον, νὰ συνεννοοῦνται χαμηλοφώνως καὶ νὰ δείχνουν σεβασμὸν καὶ δέος.

6. Ἀναθέσατε σὲ κάθε Παιδί, εἰ δυνατόν, ἓνα ἰδιαίτερο *διακόνημα*. Π.χ. ἓνα Παιδί νὰ μάθει καλὰ νὰ ἀνάβει τὸ θυμιατό, ἓνα ἄλλο νὰ κόπτει τὸ Ἄντιδωρον, ἓνα ἄλλο νὰ προετοιμάζει τὰ τῆς Εἰσόδου, νὰ κτυπᾷ τὴν καμπάνα κλπ. Κάποιο δὲ μεγάλο Παιδί πού ἔχει χρόνια στὸ Ἱερό, μπορεῖ νὰ ἀναλάβει τὴν διασφάλιση τῆς τάξεως χωρὶς νὰ φωνασκεῖ ἢ νὰ χειροδικεῖ. Ἡ ἀνάθεση αὐτὴ συνήθως φιλοτιμᾷ τὰ Παιδιά, τὰ ὁποῖα φροντίζουν νὰ ἀνταποκρίνονται ὡς ἄριστα.

7. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν Παιδιά μέσα στὸ Ἱερό, δὲν χρειάζεται ἐκεῖ ἡ παρουσία τῆς Νεωκόρου. Τὰ Παιδιά μποροῦν κάλλιστα νὰ τὴν ἀναπληρώσουν στὰ ἐντὸς τοῦ Ἱ. Βήματος καθήκοντά της. Καλὸν εἶναι νὰ μὴν ἐμφανίζεται ἐν ὥρᾳ λατρείας μέσα στὸ Ἱερό.

8. Τὰ παιδιά πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ φοροῦν ὠραῖα *στικάρια* καὶ *ὀράρια* στὸ ὕψος τους. Οἱ στολὲς αὐτὲς πρέπει νὰ εἶναι καλοραμμένες, καλοσιδερωμένες, νὰ διπλώνονται καὶ νὰ φυλάσσονται μὲ ἐπιμέλεια στὰ ντουλάπια. Δὲν ἐπιτρέπεται μέγιστα Παιδιά νὰ φοροῦν στικάρια πού τοὺς φθάνουν κάτω ἀπὸ τὸ γόνατο, εἴτε νὰ λείπουν τὰ ὀράρια, εἴτε νὰ εἶναι βρωμερὰ καὶ τρισάθλια. Ὁ νεωκόρος ἔχει τὴν εὐθύνη τῆς διατήρησης σὲ καλὴ κατάσταση τῶν στολῶν αὐτῶν. Ἐν ἀνάγκῃ, ἐὰν δὲν ἔχετε

πρόσωπο κατάλληλο να τις περιποιηθῆ, πῆτε στα Παιδιά να παίρνουν τις στολές στο σπίτι και ἡ μπτέρα των να τις φροντίζει.

9. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνδυσιὰ των, τὰ Παιδιά πρέπει νὰ προσέρχονται ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως κρατώντας μὲ τὰ δύο χέρια τὸ στικάριο καὶ τὸ ὀράριόν τους ἕκαστος καὶ νὰ ζητᾷ εὐλογίαν, λέγοντας «*Εὐλόγησον Δέσποτα τὸ στικάριον σὺν τῷ ὀραρίῳ*». Ἐξηγήστε στὰ Παιδιά, γιατί πρέπει νὰ πάρουν εὐλογία πρὶν ἐνδυθοῦν ὡς καὶ τὸ τί σημαίνει στὰ νεοελληνικά ἡ φράσις αὐτή.

10. Τὰ Παιδιά ἐνδύονται ἥσυχα καί, ἐγγιζούσης τῆς ἐνάρξεως τῆς Θ. Λειτουργίας, καλὸν εἶναι νὰ παρατάσσονται πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ὥστε νὰ μὴ συνομιλοῦν καὶ ἀτακτοῦν. Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ μποροῦν λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν *Εἴσοδον* νὰ λάβουν ἀνὰ χεῖρας τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τις λαμπάδες καὶ νὰ παραταχθοῦν διὰ τὴν εἰσόδουσιν εἴτε πλησίον τῆς βορείας Πύλης, ἀπὸ ὅπου θὰ ἐξέλθουν, εἴτε καὶ ἔξω αὐτῆς.

11. Μετὰ τὴν *Μεγάλην Εἴσοδον* μερικὰ Παιδιά συνηθίζουν νὰ ἀπεκδύονται καὶ ἢ νὰ φεύγουν ἢ νὰ συνομιλοῦν. Δὲν εἶναι πρέπον. Τὰ Παιδιά ἀπεκδύονται μὲ τὸ «*Δι' εὐχῶν...*». Γι' αὐτὸ συνηθιστῶ, ἀμέσως μετὰ τὴν *Μεγάλην Εἴσοδον*, τὰ Παιδιά νὰ καταλαμβάνουν τὴν ἴδια θέση πού εἶχαν πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζα ἀπ' ἀρχῆς τῆς Θ. Λειτουργίας, κρατώντας στὰ χέρια τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τις λαμπάδες. Αὐτὰ θὰ τὰ τοποθετήσουν μετὰ τὸ πέρας τῆς λατρείας. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δὲν ἀφήνονται τὰ Παιδιά νὰ συνομιλοῦν καὶ νὰ ἀσεβοῦν, ἀλλὰ ὑποχρεώνονται καὶ ἐθίζονται στὸ νὰ συμμετέχουν στὴ Θ. Λατρεία.

12. Βέβαια, θὰ πρέπει σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ Παιδιά αὐτά, ἢ ἂν ὑπάρχει ἓνα μεγαλύτερο πού ἐποπτεύει χωρὶς νὰ ἔχει ντυθῆ στολήν, νὰ ἀνατεθοῦν κάποια καθήκοντα πού εἶναι ἀπαραίτητα, ὅπως π.χ. ἡ προετοιμασία τοῦ «*ζέοντος*», ἡ προσφορὰ τοῦ θυμιατοῦ, ἡ προσφορὰ τοῦ Ἀντιδώρου στὸν ἱερέα πρὸς εὐλόγησίν του κλπ.

13. Μὲ τὴν ἀπέκδυσιν τῶν Παιδιῶν, οἱ στολές πρέπει νὰ φυλάσσονται καλὰ καὶ νὰ μὴ διπλώνονται πρόχειρα, διότι καταστρέφονται καὶ δὲν μποροῦν νὰ ξαναφορεθοῦν, ἂν δὲν σιδερωθοῦν. Πάντως, σὰς ἐπαναλαμβάνω πόσον ἀσχημὴ ἐντύπωση

κάνουν οἱ στολές τῶν Παιδιῶν, ὅταν εἶναι τσαλακωμένες, βρώμικες ἢ κοντές.

14. Ὅσα ἀπὸ τὰ Παιδιά τοῦ Ἱεροῦ ἐξελίσσονται καλὰ, μπορεῖ νὰ χειροθετοῦνται Ἁναγνώστες. Οἱ ἐφημέριοι καὶ δὴ οἱ Πνευματικοὶ των Πατέρες ἔχουν τὸν λόγον νὰ μᾶς κάνουν τὴν πρότασιν. Ἐμεῖς ἀναποκρινόμεθα στὶς προτάσεις αὐτές. Πρέπει ὅμως νὰ πρόκειται γιὰ Παιδιά κάποιας ἡλικίας καὶ ὠριμότητος, πού νὰ προσφέρουν ἐγγυήσεις ὅτι θὰ ἐκτιμήσουν τὴν τιμὴν πού τοὺς γίνεται καὶ ὅτι αὐτὴ θὰ ἀποτελέσει γι' αὐτὰ ἰσχυρὸ κίνητρο περαιτέρω πνευματικῆς προόδου. Στὰ παιδιὰ πού χειροθετοῦμεν ἀναγνώστες δίδομεν εἰδικὸν Πιπτάκιον. Καλὸν ἐξ ἄλλου εἶναι, ἂν τὰ Παιδιά αὐτὰ σιγά-σιγά ἐξελιχθοῦν σὲ πραγματικούς Ἁναγνώστες τῶν ἀναγνωσμάτων.

15. Ὅσα, ἐπίσης, ἀπὸ τὰ Παιδιά αὐτὰ δείχνουν κλίσιν πρὸς τὴν *ψαλτικὴν*, καλὸν εἶναι νὰ τὰ ἐνθαρρύνετε νὰ φοιτήσουν σὲ κάποια Σχολὴ γιὰ νὰ μάθουν καλὰ τὴν *ψαλτικὴν τέχνην* καὶ κατοπιν νὰ μεταπηδήσουν ἀπὸ τὸ Ἱερὸν εἰς τὸ ψαλτήριον.

16. Τὰ προσφερόμενα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς Πρόσφορα, πρέπει νὰ δέχεσθε οἱ ἱερεῖς καὶ ὄχι τὰ Παιδιά. Ὅπου αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει, ἄς τὰ δέχωνται μὲν τὰ Παιδιά, ἀλλὰ μάθετέ τα νὰ τὰ σέβονται καὶ νὰ μὴ τὰ πετοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ.

17. Τὶς τυχόν παρατηρήσεις σας πρὸς τὰ Παιδιά νὰ τις κάνετε μὲ ἀγάπη καὶ προσήνεια, χωρὶς φωνές καὶ μαλώματα. Τὰ κερδίζετε μὲ τὴν ἠπιότητα καὶ ἐπιείκειάν σας. Ἐπειτα, ἂν εἴσθε ὑπερβολικὰ αὐστηροί, θὰ φύγουν ὅλα τὰ Παιδιά καὶ θὰ μείνετε μόνοι.

18. Μὴ ἐπιτρέπετε στὰ Παιδιά τοῦ Ἱεροῦ νὰ κάθονται, ὅταν ἐσεῖς εἴσθε ὄρθιοι ἐνώπιον τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Μάθετέ τα νὰ σὰς σέβονται καὶ νὰ γνωρίζουν τὶς στιγμὲς τῆς Θ. Λατρείας, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐπιτρέπεται σ' αὐτὰ νὰ κάθονται.

19. Ἀπὸ τὰ Παιδιά αὐτὰ προσδοκᾶται ἡ ἀντλησις τῶν νέων, τῶν μελλοντικῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἴσως ἀπὸ αὐτὰ νὰ προέλθουν οἱ αὐριανοὶ διάδοχοί μας. Ὅπως καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ Παιδιά μπορεῖ νὰ προέλθουν οἱ αὐριανοὶ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναλογισθῆτε τὶς εὐθύνες σας, ἰδίως στὴ δεύτερη περίπτωσι καὶ ἐκπληρώσατε τὸ χρέος σας, ὅπως πρέπει.

Ποιμαντικά Στιγμιότυπα

ΜΑΤΑΙΩΣΗ Ή ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ;

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ἕνας στίχος ἢ ἀπάντηση

«Ματαιωμένοι, ἀλλ' ὄχι καὶ παραιτημένοι, παίζοντας ὡς τὰ βαθιά μας γηραιά... τὴν ἴδια μελωδία». Αὐτὸς ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ Νίκου Φωκᾶ - ἀπὸ *Τὸ μέτρο τῆς κραυγῆς μας*, Ἀθήνα 2000 - ἠχεῖ σὰν ἀπάντηση στὰ ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα πού μᾶς θέτουν οἱ ἐκάστοτε συνομιλητές μας.

Αἰσθάνονται τὰ περιθώρια τῆς ἐλευθερίας τους νὰ μικραίνουν. Τὰ σχέδιά τους ν' ἀναβάλλονται, ν' ἀναστέλλονται, νὰ ματαιώνονται καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑποχωρήσουν, νὰ συνθηκολογήσουν, νὰ συμριβασθοῦν, νὰ παραιτηθοῦν ἀπὸ κάθε περαιτέρω προσπάθεια. Πόσοι καὶ πόσοι συνάνθρωποι μας δὲν βρίσκονται σ' αὐτὴ τὴ θέση. Νιώθουν ὅτι ματαιοπονοῦν, ὅτι καταβάλλουν μάταιο κόπο ὅ,τι κι ἂν ἐπιχειρήσουν εἶναι ἀνώφελο, ἄσκοπο, χωρὶς τὸ προσδοκώμενο ἀποτέλεσμα. Πολὺ περισσότερο, ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαναν ἀγνοήθηκε ἠθελήμενα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σὰν νὰ μὴν εἶχε γίνει καμιά πραγματικὴ προσπάθεια ἐκ μέρους τους. Περνοῦν μιά ὑπαρξιακὴ κρίση. Διερωτῶνται γιὰ τὸ νόημα τῆς γραμμῆς πού ἀκολούθησαν στὴ ζωὴ τους. Ἐάν πῆραν τελικὰ τὴ ζωὴ τους λάθος καὶ πῶς ν' ἀλλάξουν τώρα ζωή...

Οἱ ἀξίες στὶς ὁποῖες πίστεψαν ποδοπατοῦνται. Οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ σχέδια μᾶς ὀλόκληρης ζωῆς τοὺς ὀδήγησαν, πού ἄλλοῦ, ἂν ὄχι στὸ πούθενά. Ταλαντεύονται μέσα τους, ἂν φέρθηκαν σωστά μὴ ὑποκύπτοντας στοὺς «πειρασμούς», πού τοὺς ὑπόσχονταν διαδοχικὰ «ζωὴ ἐπ'

ἄρα», μεταλλαγμένη δύναμη πάνω ἀπὸ τὰ ὄριά τους, προσκυνημένη ἐξουσία. Κι αὐτοὶ οἱ τρεῖς «πειρασμοὶ» ἐνώνονται σ' ἓναν καὶ τελευταῖο πειρασμό, πού παραλλαγμένος περιμένει τὴν ἀπάντησή του. Ἐάν ἐπράξαν, δηλαδή, κατ' ἄνθρωπον ὀρθὰ πού ἀρνήθηκαν νὰ ἐνδώσουν στοὺς πάρα πάνω πειρασμοὺς (πρὸβλ. Ματθαίου δ', 1-11).

Ἕνα ἐπίρημα καὶ ἡ σημασία του

Μὴ μοῦ πεῖτε, ὅτι δὲν συμμαριζέσθε τὸν πόνο καὶ τὴν ὀδύνη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἀκούγοντάς τους; Ὅτι καὶ σὲ σᾶς πού τοὺς ἀκούτε δὲν περνοῦν οἱ ἴδιοι λογισμοὶ καὶ ὅτι πολλὲς φορὲς δὲν βρίσκεσθε στὴν ἴδια θέση. Ἰδιαίτερα ἐκεῖνο πού σᾶς βασανίζει εἶναι ὅτι ἀντιμετωπίζετε τέτοιες καταστάσεις, ἔχοντας τὸ συναίσθημα ὅτι ὑφίστασθε ἀνάιτια αὐτὰ πού ὑφίστασθε. Ἕνα ἐπίρημα στριφογυρίζει ἐπίμονα στὸ μυαλό σας. Ἐκεῖνο τὸ εὐαγγελικὸ «δωρεάν». Τοῦλάχιστον στὸ βαθμὸ πού συγκεκριμένα πρόσωπα σᾶς φέρονται μὲ ἀνοίκιο τρόπο καὶ σᾶς ἀνταποδίδουν κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. Θὰ μπορούσε, βέβαια, νὰ παρατηρήσει κανεὶς ὅτι καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὰ εἰσπράττουμε ἀντιστροφῶς ἀνάλογα. Ὑπάρχει ὁ λεγόμενος κύκλος τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ σὰν ἄλλος κύκλος

αἵματος, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὰ εἰσπράττουμε ἀπὸ ἄλλους καὶ ὄχι ἀπὸ ἐκείνους πού ἀγαθοποιήσαμε ἢ πού τοὺς κάναμε κακὰ.

Αὐτὸ τὸ «δωρεάν», πού ἀναφέραμε, εἶναι ἐκεῖνο πού μᾶς καταπονεῖ, πού μᾶς βασανίζει. Ἰδιαίτερα μὰ ἔννοια

Ἡ Σταύρωση καὶ κάτω εἰκονομαχικὴ σκηνή, φ. 67α, κώδ. gr. 129 (Ψαλτήριο Χλοντώφ), 857-865. Μόσχα, Ἱστορικὸ Μουσεῖο.

χρεωστούμενης ανταπόδοσης που πλανᾶται στη σκέψη μας και περιμένει στο δῶρο τὸ ἀντί-δωρο. Σὰ νὰ ξεχνᾶει ὅτι αὐτὸ που ὀφείλουμε νὰ κάνουμε, τὸ κάνουμε καὶ ἐκεῖνο «δωρεάν», μὴ περιμένοντας τίποτε. Ἀλήθεια, ποιά μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ τιμὴ αὐτῆς τῆς προσφορᾶς; Ποῖον τὸ ἀντί-τιμον; Εἶναι ὡς τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ που μᾶς χαρίζεται. Μὲ τί μπορούμε νὰ τὴν ἐξαγοράσουμε; Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κι ὅταν μιλάγαμε πρὸ πάνω γιὰ ἀξίες καὶ σχέδιο ζωῆς, τελικὰ γιὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μιλούσαμε, γιὰ τὸ ἀγαθὸ καὶ εὐάρεστο καὶ τέλειο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ τὸ διακρίνουμε, ὅμως, ὀφείλουμε νὰ μορφωνόμαστε μὲ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ πνεύματός μας (Ρωμ. 12, 2).

Τότε, οἱ ἀξίες που ὑπηρετήσαμε καὶ ἐφαρμόσαμε παίρνουν ἓνα εἰδικὸ βάρος. Εἶναι ὁ ἐλαφρὸς ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἴδιες οἱ ἀξίες που ἐφαρμόσαμε εἶναι ἡ ἀμοιβή μας. Μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀξιωθήκαμε νὰ τὶς ὑπηρετήσουμε καὶ νὰ τὶς ὑπηρετοῦμε.

Μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ ματαιώνει τὴν κυριαρχία τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ μαζί μ' αὐτὲς νὰ ματαιώνει καὶ μᾶς. Ματαιωμένοι κι ἂν θέλετε καὶ ματωμένοι..., ποτέ, ὅμως, παραιτημένοι –ὄς θυμηθοῦμε τὸ στίχο τοῦ ποιητῆ– ἔχοντας ὡς σκοπὸ μας νὰ παίξουμε τὴν ἴδια μελωδία πάντα μέχρι τέλους. Οἱ «ἡμιτελεῖς συμφωνίες» δὲν εἶναι ὅ,τι καλύτερο. Ἡ παραίτηση δὲν εἶναι μέσα στὸ πρόγραμμα. Ἄλλωστε, γνωρίζουμε καλὰ ὅτι «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Μέχρι τότε ἀπαιτεῖται πολλὴ ἐργασία. Γιὰ νὰ γυρίσει ὁ ἥλιος ἄλλωστε –καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἀσφαλῶς– θέλει δουλειὰ πολλή.

«Μακάριοι»... προχωρεῖτε!

Τὴ δουλειὰ αὐτὴ εἶναι κεκλημένοι νὰ τὴν φέρουν εἰς πέρας οἱ «μακάριοι», πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ Κύριος στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία Του μὲ τοὺς Μακαρισμοὺς (Ματθ. ε', 3-12). Ὅλοι δηλαδὴ ἐκεῖνοι που ἀγωνίζονται γιὰ τὰ «βασικά» τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ σκοπεύουν σ' Αὐτήν.

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κυρίου «μακάριοι» στὴν ἐβραϊκὴ ἐτυμολογία τῆς δὲν συνεπάγεται τὴν ἰδέα μᾶς ἀγνῆς εὐτυχίας καὶ μακαριότητος, δεδομένης ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀνταποκρίνεται περισσότερο σὲ μιὰ ὀρθότητα βίου καὶ εὐθύτητα τοῦ ἀνθρώπου ἐν πορείᾳ σ' ἓνα δρόμο, ὄχι χωρὶς ἐμπόδια, βέβαια, που ὀδηγεῖ στὸ Θεό. Ἡ ἀναφώνηση τοῦ Κυρίου «μακάριοι» ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ «ἴτε», «προχωρεῖτε», «δράμετε» στὸ δρόμο που ἀνοίγεται μπροστὰ σας.

Ἀποτείνεται σὲ ὅσους διώνουν τὸ Εὐαγγέλιο στὴν ἀπλότητά του καὶ ἀναπαύονται στὰ ὀλίγα καὶ ὄχι μόνο στὰ ὑλικά· σὲ ὅσους πενθοῦν στοὺς πρᾶγους· σ' αὐτοὺς που πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴ δικαιοσύνη· στοὺς ἐλεήμονες· σ' ἐκείνους που ἔχουν καθαρὴ καρδιά· στοὺς εἰρηνοποιούς· σ' αὐτοὺς που καταδιώκονται χάριν τῆς δικαιοσύνης. Ὅλους αὐτοὺς εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ κόσμος θὰ τοὺς θερίσει, θὰ τοὺς καταδιώξει καὶ θὰ τοὺς κακολογήσει λέγοντας χίλια δυὸ ψέμματα, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τοῦ γεγονότος ὅτι ἀκολουθοῦν τὸν Κύριο.

Μιὰ ἐνεργητικὴ ἀνθρωπολογία

Τὸ βασικὸ εἶναι νὰ ἐξακολουθοῦν αὐτὴ τὴν πορεία στὸ μεσοδιάστημα τῆς ζωῆς μας ἐδῶ. Νὰ μὴ σταματήσουν, νὰ μὴ ὀλιγορήσουν, νὰ μὴ φοβηθοῦν καὶ ἀποκάμουν. Οἱ μακαρισμοὶ συνιστοῦν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, που πρέπει νὰ ἐνεργοποιηθοῦν. Δὲν πρόκειται γιὰ ἀργὰ ἀλλὰ γιὰ ἐνεργὰ στοιχεῖα, που θὰ μεταστοιχειωθοῦν καὶ θὰ διαμορφώσουν τὸν κοινὸ ἄνθρωπο. Πῶς λοιπὸν νὰ παραιτηθεῖ κάποιος ἀπ' αὐτά; Ἰσα ἴσα θὰ πρέπει μὲ χαρὰ ν' ἀποδεχτεῖ τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα καὶ νὰ ἐντείνει τὰ αἰτήματά του γιὰ τὸ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Τὸν ἀγῶνα αὐτὸ θὰ συνοδεύει ἡ γλυκεῖα ἀπαντοχὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τῆς παρακλήσεως, τοῦ ἐλέους, τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, τῆς υἰότητος. Δόσεις καὶ δωρήματα ἄνωθεν καταβαίνοντα ἀπὸ τὸν οὐράνιο Θεὸ Πατέρα, ἤδη ἀπὸ τώρα.

Καταλαβαίνετε, λοιπὸν, ὅτι ἡ συγκρότηση μᾶς τέτοι-
ας ἀνθρωπολογίας, βασισμένης στοὺς Μακαρισμοὺς, καὶ ἡ προβολὴ τῆς σήμερα ἀπαιτεῖ μιὰν ἐτοιμότητα ὀρθῆς ἐρμηγείας ἐκ μέρους τῶν θεολόγων, διάκριση τῶν σημείων τῶν καιρῶν ἐκ μέρους τῶν συμβούλων-ποιμένων καὶ ψυχικὸ σθένος ἐκ μέρους ὄλων μας γιὰ τὴν ἀκολουθία τους σὲ μιὰ ἐποχὴ, που «ὑποὺλα καλλιεργεῖται μιὰ ὀλόκληρη κουλτούρα παραίτησης καὶ ἄσκησης ψυχολογικῶν ἐκδισαμῶν», ὅταν μάλιστα οἱ ἀρετὲς που συνεπάγεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μακαρισμῶν «δὲν ἔχουν ἴχνος φωτογένειας» (πρβλ. τὸ Εἰκονογράφημα τῆς Μαριάννας Τζιαντζῆ στὴν «Καθημερινή», 7 Αὐγούστου 2001, σ. 17).

Εμεῖς, ὅμως, ὡς μένουμε στὴν παράταξη τῶν ὑπομενόντων καὶ ἐπιμενόντων καὶ ὡς ἀφήσουμε στὴν ἄκρη τοὺς ἄλλους, τοὺς ἔχοντες καὶ κατέχοντες, οἱ ὁποῖοι, καίτοι στέκονται στὸ μέσον καὶ προβάλλονται ἀπὸ τὰ Μέσα, «ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν».

Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

589. Τὸ «Ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν» στὸν ὄρθρο τῶν Κυριακῶν ψάλλεται τρεῖς φορές καὶ μετὰ τὸ «Ἦψοῦτε Κύριον... ὅτι ἅγιός ἐστι» ἢ μόνο δύο φορές καὶ μετὰ τὸ «Ἦψοῦτε...»; (Ἐρώτηση Κ.Μ.).

590. Κατὰ τὴν πασχάλιο περίοδο ψάλλεται μόνο τρεῖς τὸ «Ἅγιος Κύριος...», χωρὶς τὸ «Ἦψοῦτε...», γιατί εἶναι σταυρώσιμος ὁ στίχος αὐτός; (Ἐρώτηση Δ.Π.).

Τὸ «Ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν» κατὰ τὴν ισχύουσα σήμερα τάξη, πού ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα, ψάλλεται καθ' ὅλες τὶς Κυριακὲς τοῦ ἔτους, κατὰ τὶς ὁποῖες ψάλλεται ἀναστάσιμο ἑωθινὸ ἑξαποστειλᾶριο, ἀπὸ τὴν σειρά τῶν ἑνδεκα προσομοίων τοῦ «Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν» ἑξαποστειλαρίων τῆς Ὀκτωήχου, ποίημα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου (913-959). Μὲ τὴν ἔννοια αὐτή, θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς προκείμενο τοῦ ἑξαποστειλαρίου, μὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς ψαλμωδίας του εἶναι παρόμοιος, ἂν καὶ κάπως ἰδιορρυθμὸς σὲ σχέση μὲ τὰ κλασικὰ προκείμενα. Ἔτσι, λαμβάνεται ἀπὸ τὸν ἐνενηκοστὸ ὄγδοο ψαλμὸ, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὸ δεύτερο ἡμιστίχιο τοῦ τελευταίου στίχου (τοῦ 9ου), ψάλλεται τρεῖς φορές καὶ συνάπτεται σ' αὐτὸ ὁ 5ος στίχος τοῦ ἰδίου ψαλμοῦ, πού ψάλλεται καὶ αὐτός, χωρὶς νὰ ἀπαγγέλλεται καὶ χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνεται καὶ πάλι τὸ προκείμενο, ὅπως γίνεται σ' ὅλα τὰ ἄλλα προκείμενα. Κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ψάλλεται δύο φορές τὸ προκείμενο («Ἅγιος Κύριος...»), νὰ ἀπαγγέλλεται ὁ στίχος («Ἦψοῦτε...») καὶ νὰ τριπλώνεται τὸ προκείμενο («Ἅγιος Κύριος...»). Ἴσως τὸ τέλος τοῦ στίχου («...ὅτι ἅγιός ἐστι») θεωρήθηκε τρόπον τινὰ περίληψη τοῦ προκειμένου καὶ κατέστησε περιττὴ τὴν καὶ πάλι

ἐπανάληψή του. Στὰ ἀνωτέρω συνίσταται ἡ «ἰδιορρυθμία» του σὲ σχέση μὲ τὰ προκείμενα. Δὲν ἦταν ὅμως πάντα ἔτσι ὁ τρόπος τῆς ψαλμωδίας του. Στὸν κώδικα Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος 848 τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, παρουσιάζεται νὰ στιχολογεῖται τρεῖς μὲ δύο στίχους τοῦ 98ου ψαλμοῦ κάπως τροποποιημένους («Ὁτι ἅγιον ὑπάρχει τὸ ὄνομα αὐτοῦ» καὶ «Καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου» στίχ. 3 καὶ 2). Σὲ παλαιότερα δὲ χειρόγραφα (Πάπμου 105 καὶ Ἀθηνῶν 680) τοῦ προκειμένου προψάλλεται κατὰ τὶς ἐπαναλήψεις τὸ ἡμιστίχιο 26 «Καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς». Οἱ δύο ἀνωτέρω παραλλαγὲς στὴν ψαλμωδία πλησιάζουν τὸ «Ἅγιος Κύριος...» ἀκόμη περισσότερο πρὸς τὰ προκείμενα καὶ τὸν τρόπο τῆς ψαλμωδίας τους. Παρὰ ταῦτα δὲν εἶναι προκείμενο τοῦ ἑξαποστειλαρίου. Εἶναι τὸ ἴδιο ἓνα σεβάσιμο ἀρχαῖο ἑξαποστειλᾶριο.

Πράγματι, στὰ χειρόγραφα τὸ «Ἅγιος Κύριος...» ἀποκαλεῖται «ἑξαποστειλᾶριον» ἢ «ἑξαποστειλάριον» ἢ «(ὁ) ἑξαποστειλᾶριος (ὑμνος)» καὶ ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς ἀναστασίμου ἀκολουθίας τῶν Κυριακῶν, πρὶν ἀκόμα εἰσαχθῶν στὴν λειτουργικὴ πράξη τὰ ἀναστάσιμα ἑξαποστειλᾶρια τοῦ Κωνσταντίνου. Ἔτσι, στὸ *Τυπικὸ τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος* (κώδιξ Ἀθηνῶν 788 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος) τὸ «Ἅγιος Κύριος...» ὡς ἑξαποστειλᾶριο ψάλλεται στὸν ἦχο τῆς ἐβδομάδος («εἰς τὸν ἐνεστῶτα ἦχον» ἢ «τοῦ ἦχου» ἢ «εἰς τὸν ἦχον») ὅλες τὶς Κυριακὲς τοῦ ἔτους, κατ' ἐπέκταση δὲ καὶ σὲ δεσποτικὲς ἑορτὲς, ὅσες δὲν εἶχαν τότε ἑξαποστειλᾶριο (ὅπως τῆς Πεντηκοστῆς σὲ ἦχο βαρὺ, τῆς Ἰνδίκτου «τοῦ ἦχου, οἶα ἡμέρα τύχη») ἢ σὲ ἑορτὲς πού εἶχαν ἑξαποστειλᾶριο, ἀλλὰ διατηροῦσαν καὶ τὸ ἀρχαῖο (τὸ «Ἅγιος Κύριος...») πού προτασσόταν τοῦ ἑξαποστειλα-

ρίου τῆς ἑορτῆς, ὅπως γίνεται σήμερα μὲ τὰ ἐωθινά, στὴν Ὑψωση τοῦ τιμίου Σταυροῦ («Ἐξαποστειλάριον Ἅγιος Κύριος» ἢ τοῦ Σταυροῦ «Σταυρὸς ὁ φύλαξ»), στὴ Μεταμόρφωση («Ἅγιος Κύριος» καὶ τὸ τῆς ἑορτῆς «φῶς ἀναλλοίωτον») ἢ στὰ Εἰσόδια («Ἐξαποστειλάριον τῆς ἑορτῆς, εἰ δὲ οὐκ ἔχεις λέγε Ἅγιος Κύριος») κλπ. Στὴν ἑορτὴ τοῦ Ἀντίπασχα (τοῦ Θωμᾶ) ἀπαντᾷ τὸ μόνο σὲ χρῆση τότε ἀναστάσιμο ἑξαποστειλάριο ἀπὸ τὰ ἔνδεκα, τὸ «*Συγκεκλεισμένων, δέσποτα...*», χωρὶς τὸ «Ἅγιος Κύριος...». Κατὰ τὸ *Τυπικὸ τῆς Εὐεργέτιδος*, τὸ Μέγα Σάββατο ἐψάλλετο ὡς ἑξαποστειλάριο τὸ «Ἅγιος Κύριος...» σὲ ἦχο β', ἐνῶ κατὰ τὸ *Τυπικὸ* τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ ἔτους 1122 (κώδ. Τιμίου Σταυροῦ 43) τὸ Μέγα Σάββατο ἐψάλλετο τὸ «Ἅγιος Κύριος» καὶ τὸ εἰδικὸ ἑξαποστειλάριο «*Ἐν μνήματι κατέπαυσε...*». Κατὰ τὸ ἴδιο *Τυπικὸ* κατὰ τὸ Πάσχα καὶ καθ' ὅλη τὴν διακαινήσιμο ἐβδομάδα ἐψάλλετο τὸ «Ἅγιος Κύριος» καὶ τὸ «*Σαρκὶ ὑπνώσας...*».

Ἀπὸ τὴν ἀναδρομὴ αὐτὴ στὴν λειτουργικὴ μας παράδοση καὶ τάξη γίνεται, νομίζω, ἀπολύτως φανερὴ ἢ σπουδαιότητα, τὴν ὁποία ἀπέδιδαν οἱ πατέρες μας στὸ ἀρχαιότατο αὐτὸ ἑξαποστειλάριο, ποῦ ἔδινε τὸν ἀναστάσιμο πανηγυρικὸ τόνο στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς ὀρθρινῆς ἀκολουθίας τῶν Κυριακῶν καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ στὶς ἄλλες μεγάλες ἑορτές.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας ἐξαίρει τὴν ἰδιαιτέρα σπουδαιότητα τοῦ ψαλμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχει ληφθεῖ τὸ «Ἅγιος Κύριος»: «*Οὗτος τὴν Χριστοῦ βασιλείαν σημαίνει*» («Ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ψαλμούς, ζή') καὶ ἐρμηνεύοντας τὸ «*Ἵψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ*», σημειώνει: «*Ὁ ὑψηλὸς ὡς Θεὸς καὶ ὑπὸ πόδας ἔχων πᾶσαν τὴν κτίσιν γέγονεν ἀτρέπτως ἄνθρωπος. Τοῦτον οὖν, φησί, τὸν γενόμενον ἀτρέπτως ἄνθρωπον, ὑψοῦτε, προσκυνοῦντες αὐτὸν μὲν προσκυνήσει μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός... Καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ οἰκονομίαν κηρύξας, πάλιν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς, τὴν θεότητα*

σημαίνει διὰ τοῦ δηλωθέντος ὄρους («καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ» στίχ. 9). *Μεμένηκε γὰρ Θεός, εἰ καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν*. Καὶ ὁ ἴδιος Μέγας Ἀθανάσιος, στὴν ἐπιστολὴ του «*πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ψαλμῶν*», πάλι κάνει τὴν Χριστολογικὴ ἀναγωγή στὸ πάθος καὶ στὴ δόξα τοῦ Κυρίου: «*Τὸν δέ... ζή' (ψαλμὸν) ἀναγινώσκων θεωρήσαι δυνήσῃ τὰς εἰς ἡμᾶς τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενομένας εὐεργεσίας*» (παράγρ. κς'). Μέσα σ' αὐτὴν τὴν πατερικὴ παράδοση ζῶντας κάποιος εὐλαβῆς ἄνθρωπος, περιμένει μὲ λαχτᾶρα νὰ ἀκούσει κάθε Κυριακὴ τὸ «Ἅγιος Κύριος...», γιὰ νὰ αισθανθεῖ τὴν χαρὰ καὶ τὸ σκίσημα τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴν ἐπιφάνεια τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ. Δυστυχῶς, πολλὲς φορὲς ἡ ἄγνοια ἢ ἡ ραθυμία μας μᾶς ἀποκόπτουν ἀπὸ τὴν ἀγιογραφικὴ καὶ πατερικὴ αὐτὴ ἐρμηνευτικὴ καὶ λατρευτικὴ παράδοση. Φοβόμαστε μὴ χάσουμε ἓνα δευτερόλεπτο ἐπαναλαμβάνοντας γιὰ τρίτη φορὰ τὸν ἀναστάσιμο αὐτὸν παιᾶνα.

Κατὰ τὴν τάξη, ὅπως ἤδη εἶπαμε, τὸ «Ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν» ψάλλεται τρεῖς κατὰ τὸν τύπον τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ «*εἰς θεβαίωσιν*», στὴν τρίτη δὲ ἐπανάληψη προστίθεται ὁ στίχος «*Ἵψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιός ἐστιν*». Ἀκολουθεῖ τὸ ἀναστάσιμο ἑξαποστειλάριο.

Τρεῖς φορὲς τὸν χρόνο, τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων καὶ τὸ Μέγα Σάββατο, τὸ «Ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν» ψάλλεται χωρὶς τὸν στίχο «Ἵψοῦτε Κύριον... ὅτι ἅγιός ἐστιν», χωρὶς μάλιστα νὰ ἐπακολουθεῖ ἑξαποστειλάριο κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων καὶ τὸ Μέγα Σάββατο, ὅπως εἶδαμε νὰ γίνεται καὶ στὸ *Τυπικὸ* τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ μόνη ἐρμηνεία τοῦ πράγματος εἶναι ὅτι στὶς ἑκτακτες καὶ ἰδιαιτέρως σεβάσιμες αὐτὲς περιπτώσεις διατηρεῖται στὴν σημερινὴ λειτουργικὴ πράξη μιὰ παλαιότερα παράδοση καὶ ταξί, εἰς λειτουργικὸς ἀρχαϊσμός. Τὰ ἀρχαῖα *Τυπικά* ποῦ μνημονεύσαμε καὶ ὅσα ἄλλα συμβουλευθήκαμε δὲν

μας δίνουν την δυνατότητα να γνωρίζουμε, αν κατά τις ως άνω ημέρες το «Άγιος Κύριος» ἐψάλλετο μὲ ἢ χωρὶς τὸν στίχο «Ύψουτε Κύριον». Τὰ παλαιὰ Τυπικὰ ἀπευθύνονται σὲ ἀνθρώπους πού γνωρίζουν τὴν τάξη, γι' αὐτὸ ἔχουν τόσο συνοπτικὴ μορφή. Ἀπλῶς ὑπενθυμίζουν τὰ γνωστά. Ἡ παράλειψη πάντως τοῦ στίχου «Ύψουτε...» δὲν μαρτυρεῖται παρὰ μόνον γιὰ τὶς τρεῖς αὐτὲς περιπτώσεις. Κατὰ τὶς Κυριακὲς τοῦ Πεντηκοσταρίου (ἐκτός, ἐννοεῖται, τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς) ψάλλεται τὸ «Άγιος Κύριος» μὲ τὸν στίχο «Ύψουτε...», ὅπως ὅλες τὶς Κυριακὲς τοῦ ἔτους. Ὁ προβαλλόμενος λόγος ὅτι ὁ στίχος «Ύψουτε...» παραλείπεται, γιὰ εἶναι σταυρώσιμος καὶ ἐπομένως ἀπαίριστος μὲ τὴν πασχαλινὴ περίοδο, δὲν εἶναι ἰσχυρός. Εἶδαμε τὸν Μέγα Ἀθανάσιο νὰ δίνει ἄλλη ἐρμηνεία στὸν στίχο, ἀναφέροντάς τον, ὅπως καὶ ὅλο τὸν 98ο ψαλμό, στὴν σάρκωση καὶ στὴν δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου. Ὑπάρχει θεβαίως καὶ ἡ ἄλλη ἐρμηνεία, πού ταυτίζει τὸ «ὑποπόδιον» μὲ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Πρὸβλ. «Σήμερον τὸ προφητικὸν πεπλήρωται λόγιον, ἰδοὺ γὰρ προσκυνοῦμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες σου, Κύριε...» καὶ ἰδιαίτερως «Σήμερον ὡς ἀληθῶς ἡ ἀγιόφθογγος ρῆσις τοῦ Δαυὶδ πέρας εἴληφεν ἰδοὺ γὰρ ἐμφανῶς τὸ τῶν ἀχράντων ποδῶν σου προσκυνοῦμεν ὑποπόδιον...» καὶ «Ὅνπερ πάλαι Μωϋσῆς... καὶ Δαυὶδ ὁ μελωδὸς ὑποπόδιόν σοι βοῶν προσκυνεῖσθαι διετάξατο τίμιον Σταυρόν σου Χριστέ ὁ Θεός...» καὶ αὐτὸ τὸ εἰσοδικὸν τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίτου Σταυροῦ, πού εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἐπίμαχος στί-

χος τοῦ 98ου ψαλμοῦ «Ύψουτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν... ὅτι ἅγιός ἐστι». Ὅπως, ὅμως, καὶ ἂν ἔχει τὸ πρῶγμα, σταυρὸς καὶ ἀνάστασις συμπορεύονται, ὅπως σ' ὅλους τοὺς ὕμνους καὶ σ' αὐτὸ τὸ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...», πού κατὰ τὸ ἡμῖσι ἀναφέρεται στὸν Σταυρὸ καὶ κατὰ τὸ ἡμῖσι στὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Ἡ «θεολογία» μας γιὰ νὰ εἶναι γνησία πρέπει νὰ ἐρμηνεύει τὴν λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Τότε μόνον ὀρθοτομεῖ.

Τὸ θέμα τοῦ «Άγιος Κύριος...» ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τὸν μακαριστὸ π. Γεώργιο Ρήγα, οἰκονόμο καὶ ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο Σμάθου, στὰ «Ζητήματα Τυπικοῦ», β' ἐκδ. «Λειτουργικὰ Βλατάδων 2», Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 59-60. Τὸ θεωρεῖ προκείμενο, κατοχυρώνει τὴν τρις ἐπανάληψή του μὲ μαρτυρίες ἀπὸ τὰ Τυπικὰ καὶ τὰ μουσικὰ βιβλία καὶ ἔχει τὴν γνώμη ὅτι κακῶς παραλείπεται ὁ στίχος «Ύψουτε...» κατὰ τὶς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις (Λαζάρου, Βαΐων καὶ Μέγα Σάββατο). «Ἐκ πεποιθήσεως φρονεῖ» ὅτι ἡ διάταξη τοῦ νέου Τυπικοῦ περὶ δις ψαλμωδίας τοῦ «Άγιος Κύριος...» εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἡ παράλειψη τοῦ στίχου «Ύψουτε Κύριον...» ὀφείλεται σὲ παρερμηνεία τῆς παλαιᾶς διατάξεως «τοῦτο ἐκ γ' μόνον καὶ οὐδὲν ἄλλο» ἢ «τὸ αὐτὸ καὶ μόνον ἐκ γ'», πού ἀφορᾷ στὴν μὴ ψαλμωδία τροπαρίου-ἐξαποστειλαρίου κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων καὶ κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο. Γιὰ τὴν τρις ἐπανάληψη ἔχει ἀπολύτως δίκαιο. Γιὰ τὴν παράλειψη τοῦ «Ύψουτε...», μᾶλλον ὄχι.

Ἱστορίες ἀπὸ τὸ Γεροντικὸ

«Ὁ Ἰωάννης, ἄνθρωπος ἅγιος καὶ μὲ ἐξουσία κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ρώτησε δαίμονες καὶ τοὺς εἶπε: Ποιὰ πράγματα φοβᾶστε ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς; καὶ αὐτοὶ ἀπάντησαν. Ἔχετε τρία μεγάλα πράγματα· ἐκεῖνο πού φορᾶτε στὸ λαιμό σας, ἐκεῖνο πού λούζεστε στὴν Ἐκκλησία κι ἐκεῖνο πού τρῶτε στὴ Θ. Λειτουργία.

Ἄν φυλάξατε καλὰ ἐκεῖνο πού μεταλαμβάνετε, κανένας ἀπὸ ἐμᾶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ βλάψει χριστιανό».

ΒΡΑΔΥΝΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ἢ

Ὁ καιρὸς τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ ποιμένα

Τοῦ Πρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Καλλιανοῦ

Οταν χαμηλώσει τὸ φῶς τῆς μέρας, ὅταν οἱ σιωπηλοὶ οἱ ἴσκιοι ἀρχίζουν τὸ σεργιάνι τους στὶς σκοτεινὲς τοῦ Ναοῦ γωνίες, κάπου τότε, στὸ σύνορο τῆς μέρας μὲ τὴ νύχτα, ἀρχίζει ἡ βραδυνὴ ἐπιστροφή τοῦ ποιμένα: εἴτε ἀπλὸς παπᾶς εἶναι αὐτός, εἴτε βαθμοφόρος κληρικός, εἴτε Ἐπίσκοπος. Γιατὶ ἔχει τόση σημασία αὐτὴ βραδυνὴ ἐπιστροφή...

Ἐπιστρέφεις, λοιπόν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἔνταση τῆς μέρας, ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη ἐν πολλοῖς ὁδοιπορία σου πάνω σὲ ὀριακὰ σημεῖα, στὴν κόψη τοῦ ξυραφιοῦ, ἐπιστρέφεις στὸ ταμεῖον σου, στὸ σπίτι, στὸ κελλί, στὸ χῶρο τῆς δικῆς σου ἡσυχίας καὶ ἀνάπαυσης. Καὶ μέσα στὴ σωτήρια τῆς νύχτας ἡσυχία, ἔστω καὶ γιὰ ἐλάχιστες στιγμὲς, ἐπιδιώξεις τὴν εὐλογημένη μόνωση, γιὰ νὰ ξεκουκίσεις τὸ πρόσωπικό σου κομποσκοῖνι τῶν ὄσων εἶδες, ἀκουσες, ἔζησες κατὰ τὴ διάρκεια, στὸ μῆκος δηλαδὴ τῆς μέρας πού τέλειωσε. Μὲ λίγα λόγια, ἀποθέτεις ἐμπρός σου τὰ ὅσα, ὡς ἄλλο ἄχθος φέρεις, λόγια κι ἔργα, δικά σου, τῶν συναδέλφων σου, τῶν προϊσταμένων σου, τοῦ κόσμου κι ἀρχίζεις ὡς ἄλλος φιλότιμος, κατὰ τὸν ποιητὴ, ἔμπορος τὸ ξεχώρισμα, καθὼς μετρᾶς.

«...τὸ βράδι, κέρδη.

ξημῆς δοῦναι-λαβεῖν, τὰ φοιχτὰ λάθη σου...»¹, πασχίζοντας νὰ βάλεις μιὰ τάξη μέσα σου.

Οἱ ἐλάχιστες καὶ πολὺ χρήσιμες, ὡς ἄλλη ἀντιβίωση, χαρὲς ἀπομένουν στὴν ἄκρη γιὰ σερμαγιά. Κι αὐτὲς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ μιὰ συγκαταβατικὴ κουβέντα, μιὰ εἰλικρινὴς χειραψία, ἓνα χαμόγελο ἀδελφικό, χωρὶς τὸ φτιασίδιωμα τῆς ἠθοποιίας, ἀλλὰ καὶ μιὰ σωστή, χωρὶς βιασύνη, πνευματικὴ συνάντηση, ὅπου ξεδιπλώνεται ἡ

ψυχὴ καὶ ἀνασαίνει εὐλογημένη. Σιμὰ δὲ μ' αὐτὲς γειτονεύουν καὶ οἱ στιγμὲς, οἱ ὥρες, μὲ τοὺς ἔντονους ρυθμούς, πού σφυροκοποῦν τὴ ψυχὴ, τὴν τραυματίζουν πολλὲς φορές, καθὼς ἐντοπίζεται τὸ πάθος τοῦ ἐγωῖσμοῦ πού φέρεις καὶ πού τὸ χρησιμοποιεῖς γιὰ νὰ υπάρξει δυνατότητα, ὥστε νὰ παραμποδιστεῖ ὁ ἄλλος καὶ νὰ κερδίσεις ἐσὺ τὴν εὐνοια ἢ καὶ τὸ ἀντίθετο. Ἐπίσης, συνυπάρχει ἡ ἀχαρκτήριστη συμπεριφορά, τὴν ὁποία δείχνεις ἢ σοῦ δείχνουν, ὅπως οἱ εἰρωνίες, οἱ σαρκασμοί, ἡ περιφρόνηση κι ὁ αὐταρχισμός, στοιχεῖα δηλαδὴ πού ἀπομακρύνουν τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ γιὰ κοινωνία ἀγάπης καὶ συνδιαλλαγῆς.

Πιο ἀπλά, ὅλ' αὐτὰ σοῦ ἐπιτρέπουν νὰ σταθεῖς ἀπέναντι στὸν ἑαυτό σου καὶ ν' ἀρχίσεις νὰ μετρᾶς ἕνα-ἕνα τὰ τραύματά σου ἢ καὶ τὰ λάθη σου. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς μοναδικὴ καταφυγὴ εἶναι ἡ προσευχὴ κι ὕστερα ὁ Γέροντας γιὰ τὴν ἐξαγόρευση, γιὰ τὴν ἐνίσχυση.

«Εὐθὺς πρὸς τὸν πνευματικὸν ἰατρὸν δράμωμεν», ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, «καὶ τὸν υἱὸν τῆς ἁμαρτίας (κι ὅλης τῆς φαρμακωμένης μας αἰσθησης) διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως ἐξεμέσωμεν...»², γιὰ νὰ μαζέψουμε τὰ κομμάτια τοῦ θρυμματισμένου μας εἶναι καὶ νὰ βροῦμε τὸ κουράγιο ν' ἀνασυνθέσουμε τὴ ψυχὴ μας μὲ προσευχὴ καὶ αὐτοθεώρηση. Εἶναι κάτι πού ὁ Θεὸς κατὰ τὸ νυκτερινὸν στάδιον μᾶς προσφέρει μὲ τὴ συνδρομὴ καὶ τοῦ ὕπνου, πού ξεκουράζει τὴν ταραγμένη μας ὑπόσταση.

Γράφοντας, πρὶν ἀπὸ χρόνια, ἓνας Νεοέλληνας διανοητὴς γιὰ τὴ νυχτερινὴ ἡσυχία καὶ τὸ βάλαμο πού ἀφήνει στὶς πληγές, σημείωνε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Κάθε βράδυ, μαζεύεται κανείς στο σπίτι του, και μέσα στην στοργική σιγή της νύχτας παλεύει να βγάλει από μέσα του τα μαχαίρια που όλη μέρα του έριχναν, να επιδέσει τις πληγές του, να νεκρώσει τους πόνους του καλώντας στα βλέφαρά του τον ύπνο»³.

Συνεχίζοντας, θα ήθελα να προσθέσω στα παραπάνω, πώς τα μαχαίρια ποτέ δεν μπορείς να τα βγάλεις μόνος σου. Απαιτείται βοήθεια άνωθεν. Βοήθεια που προσμετρᾶται σε ύπομονή, προσευχή, ταπείνωση, δάκρυα, άντοχή και ξεκαθάρισμα των ὄσων περιπτῶν φέρεις μέσα σου...

Είναι δὲ αὐτὸς ὁ χρόνος τῆς αυτοκριτικῆς, τῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὁ χρόνος τῆς ποιμαντικῆς ἡσυχίας⁴, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται νὰ συνυπάρχει μὲ τὸν παράλληλο ἀπελπισμὸ ἀπέναντι στὸν κόσμον καὶ τὰ σὺν αὐτῶ. Ἡ, πῶς ἀπλά, χρειάζεται, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ μέσα μας ἰσορροπία, νὰ δοῦμε μὲ σταθερότητα καὶ εὐλικρίεια, πῶς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐλπίζουμε («ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων»), γιὰ νὰ μπορέσουμε τὴν ἐπομένη τὸ πρωῖ νὰ ξαναβρεθοῦμε στὴ διακονία μας. Καὶ μιλῶ γιὰ τὸν ἀπελπισμὸ, γιὰ τὸν θεωρῶ ὡς τὸ πλέον γνήσιο ἰατρικὸ-θεραπευτικὸ μέσον, τὸ ὁποῖο θὰ ἀποσπάσει τὰ «μαχαίρια» καὶ θὰ καθαρῖσει τὶς πληγές.

Συχνά, ὁ ποιμένας βρίσκεται στὸ στόχαστρο τοῦ κόσμου, πὺ κοιτάζει μὲ μύριους τρόπους νὰ τὸν ἐνοχοποιήσει, νὰ τοῦ καταστειλεῖ κάθε δυνατότητα γιὰ ἐπικοινωνία καὶ στήριξη στὸν καθένα πὺ θὰ ζητήσει τὴν πνευματικὴ, ἀλλὰ καὶ κάποτε τὴν ὑλικὴ του συνδρομῆ. Ὁ κόσμος πάντα προκαλεῖ καὶ δὲν ἀφήνει περιθώρια γι' ἀνάσα. Γι' αὐτὸ, ἔχοντας ὁ ποιμένας ὡς ὄπλο τοῦ τὸν ἀπελπισμὸ⁵ ἀπέναντι στὸν κόσμον, πὺ στὴν κυριολεξία ἐρμηνεύεται ὡς τὸ πρόνομο, ὡς ἡ ἄσκηση νὰ μὴν περιμένει τίποτε κι ἀπὸ κανένα, προσπαθεῖ νὰ συνεχίσει τὸν ἀγῶνα του. Μὲ σύμμαχον καὶ ἀρωγὸ τὸ Θεό, πὺ ξέρεῖ πάντα νὰ στέκει στὸ δρόμο του, ὡς τότε, πὺ, ὡς στήλη φωτεινὴ, ὡδηγοῦσε τὸ λαὸ Του στὴν ἔρημον (βλ. Ἔξ. 13, 21 ἐξ.) φυλάσσοντάς τον ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὴν λειτουργικὴ μας παράδοση καὶ ζωὴ, ἡ κάθε μας μέρα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὥρα

πὺ θὰ διαβάσουμε τὸν Ἑσπερινὸ καὶ θὰ προετοιμαστοῦμε γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦμε τὴν νύχτα καί, ἀργότερα, τὸ Φῶς τὸ Ὁρθρινό.

Μέσα σ' αὐτὴ, λοιπόν, τὴ προοπτικὴ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ σταδίου τοῦ νυχτερινοῦ ἐπιτελεῖται μιὰ δυναμικὴ ἀνανέωση τοῦ καθενός μας, καθὼς μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία γιὰ μελέτη καὶ προετοιμασία γιὰ τὴν ἐπομένη, γιὰ τὴ μέρα πὺ ξημερώνει.

Ὁ ποιμένας, λοιπόν, μέσα σ' αὐτὰ τὰ περιθώρια τῆς νύχτας ἔχει τὸν ἀπαραίτητο χρόνο νὰ προετοιμάσει τὴ δικὴ του ἐπόμενη ἡμέρα. Περιμένοντας πάντα, ὕστερ' ἀπὸ προσευχὴ καὶ ἀναζήτηση τοῦ θείου ἐλέους, τὸ Φῶς του, ὡς «τὴν ἐν σκότει ψυχὴν του» καθαρῖσει «ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»⁶. Γιατὶ μόνον μέσα σ' αὐτὸ τὸ Φῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ἀναβαπτιστεῖ ὅλη του ἡ ὑπαρξὴ καὶ στὴ συνέχεια νὰ ἀναζωπυρωθεῖ τὸ ἱερατικὸ φρόνημα, νὰ ξανάψει ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ νὰ ὑπάρξει ἡ βεβαιότητα, πῶς δὲν εἶναι τὸ ἔργο του ἔργο ἀνθρώπων, ἀλλὰ Διακόνων Θεοῦ.

Γι' αὐτὸ καὶ μὲ τὸν ζεῖδωρον ὕπνον πὺ ἔρχεται νὰ τοῦ δώσει «ἀνάπαυσιν σώματος καὶ ψυχῆς», στὸ νοῦ του φθάνει τὸ πρόσωπο τοῦ πολυάθλου Ἰώβ, μαζὶ μὲ τὴν ὑπενθύμηση τοῦ ποιητῆ:

«Πρέπει νὰ δανειστεῖς αἶθρο πάλι ἀπ' τὸν Ἰώβ ἕνα μικρὸ ποσὸν ὑπομονῆς»⁷, καὶ δίκαιον ἔχει. Ἀλλιῶς δὲν μπορείς νὰ συνεχίσεις...

1. Π. Β. Πάσχος, Ἑρωδιὸς φιλαμαρτήμων, ΑΚΡΙΤΑΣ, Ἀθήνα 1988, σελ. 14.

2. Ἐπιστ. 1, 150 ἐξ. βλ. Ἀρχιεπ. Βασίλειος Κριβοσειν, Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἐκδ. ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 175.

3. Κ.Ε. Τσιρόπουλος, Παιδεία Ἐλευθερίας, Ἀθήνα 1985, σελ. 35.

4. Πᾶ τὴν ποιμαντικὴ ἡσυχία καὶ τὶς ἐπιμέρους εὐεργετικές της προσφορές, βλ. περισσότερα Ἰω. Κ. Κορναράκης, Ποιμαντικὰ θέματα, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 60-64.

5. Ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, Λόγοι Ἀσκητικοί, ΕΠΕ Φιλοκαλία, τόμ. 8Α, ἐκδ. ΕΛ. ΜΕΡΕΤΑΚΗ, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 300 ἐξ.

6. Τριῶδιον, Φωταγωγικὸν πλ. δ' ἡχου.

7. Π.Β. Πάσχος, Ἐγγλιστος βίος, ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ, Ἀθήνα 1973, σελ. 97.

Προϋποθέσεις τελέσεως θρησκευτικού Γάμου

Τοῦ Ἀρχιμ. Κυρίλλου Μισιακούλη, Γραμματέως Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων

(α')

Μὲ τὴν διάταξη τοῦ ἔδαφ. δ', τῆς παρ. α' τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν. 1250/1982, «Γιὰ τὴν καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου» (Φ.Ε.Κ. τ.Α' / 7.5.1982), ὁ νομοθέτης ἐξουσιοδοτεῖ τὴν Ἐκκλησία νὰ καθορίσῃ ἢ ἰδίᾳ τίς προϋποθέσεις τελέσεως τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου, ὁ ὁποῖος παραμένει ἐν ἰσχύϊ, ὡς ἰσόκυρος τοῦ πολιτικοῦ, καὶ μετὰ τὴν καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ, ὄχι δὲ μόνον ὡς τύπος ἐλευθέρως ἐπιλογῆς τῶν μελλονύμφων, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑποχρέωση τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας (ἀσχέτως τῆς τελέσεως ἢ μὴ πολιτικοῦ γάμου), νὰ μὴ παραλείπουν τὴν δι' ἱερολογίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου σύναψη τῆς συζυγίας αὐτῶν. Τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. 1250/1982 καταργούμενα γιὰ τὴν τέλεση πολιτικοῦ γάμου κωλύματα, ἐξακολουθοῦν ἰσχύοντα γιὰ τὴν τέλεση θρησκευτικοῦ γάμου, ὡς ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἐρειδόμενα (ΝΓ' καὶ ΝΔ' τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΙΘ' Ἀποστολικός, θ' τῆς Συνόδου τῆς Νεοκαισαρείας, κγ', οε', οστ', οη', οθ' καὶ πζ' τοῦ Μεγάλου Βασιλείου), καὶ ἐπομένως ἢ ὑπαρξὴ κάποιων ἐκ τῶν κωλυμάτων τούτων ἐμποδίζει τὴν ἱερολογία τοῦ Γάμου.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἀνακύπτουν προβλήματα καὶ δημιουργεῖται σύγχυση καὶ ἀμφισβήτηση, κατὰ πόσον καὶ ποῖα κωλύματα ἐξακολουθοῦν

νὰ ἰσχύουν σήμερα, μετὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ Ν. 1250/1982 ὁ ὁποῖος ἐπέφερε ἀλλαγές στοῦ οικογενειακοῦ δίκαιο, διασαφεῖται ὅτι, σύμφωνα μετὶς διατάξεις τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2320/1982 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου, γιὰ τὴν τέλεση θρησκευτικοῦ γάμου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἰσχύουν τὰ κάτωθι:

Ὅροι γιὰ τὴ σύναψη γάμου

Γιὰ τὴ σύναψη γάμου ἀπαιτεῖται συμφωνία τῶν μελλονύμφων. Οἱ σχετικὲς δηλώσεις ὑπογράφονται αὐτοπροσώπως καὶ χωρὶς αἴρεση ἢ προθεσμία. Οἱ μελλονύμφοι πρέπει νὰ ἔχουν συμπληρώσει τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος (18ο) τῆς ἡλικίας τους.

Στὴν περίπτωσι τῶν ἀνηλίκων καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν συμπλήρωση αὐτῆς τῆς ἡλικίας, ἂν ἡ τέλεση τοῦ γάμου ἐπιβάλλεται ἀπὸ σπουδαῖο λόγο (π.χ. ἐγκυμοσύνη, ἀρπαγή, κλπ.), τὰ πρόσωπα πού ἀσκοῦν τὴν γονικὴ μέριμνα ἢ ἔχουν κατὰ νόμο τὴν ἐπιμέλεια τῶν ἀνηλίκων ὑποβάλλουν ἐγγράφως Αἴτηση στὴν οἰκεία Ἱερὰ Μητρόπολη, ὅτι συγκατατίθενται νὰ τελεσθῇ αὐτὸς ὁ γάμος. Ἡ Αἴ-

τηση μετὰ τὰ δικαιολογητικά ἢ ἀντίγραφα αὐτῶν διαδίδεται ἀρμοδίως στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἢ ὁποῖα καὶ ἐγκρίνει τὴν «κατ' οἰκονομίαν» τέλεση τοῦ γάμου. Ἐπίσης, δύναται ὁ ἀνήλικος ἢ ὁ ἔχων τὴ γονικὴ μέριμνα νὰ

προσφύγη στο αρμόδιο Δικαστήριο και να εκδώσει δικαστική απόφαση, η οποία να επιτρέπει την τέλεση του θρησκευτικού γάμου.

Ο άνικανος για δικαιοπραξία δεν μπορεί να συνάψει γάμο, επιτρέπεται όμως ο γάμος στον νομίμως απαγορευμένο.

Το πρόσωπο που τελεί υπό δικαστική αντίληψη συνάπτει γάμο με τη συναίνεση του αντίληπτου του. "Αν αυτός αρνείται να συναινέσει, το δικαστήριο μπορεί, αφού τον ακούσει, να δώσει την άδεια για τη σύναψη του γάμου, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον αὐτοῦ που τελεί υπό αντίληψη.

Περὶ διαφορᾶς θρησκείας

Κωλύεται ὁ γάμος χριστιανοῦ μετ' ἄλλοθρήσκου.

Περὶ ὑφισταμένου γάμου

Κωλύεται ἡ σύναψις ἐτέρου γάμου, πρὶν ἢ ἀμετακλήτως λυθῆ ὁ ὑφιστάμενος γάμος.

Περὶ τετάρτου γάμου

Κωλύεται ὁ τέταρτος γάμος, προϋπάρξαντος τρίτου ἐγκύρου.

Ἔνεκα συγγενείας ἐξ αἵματος

Κωλύεται ὁ γάμος μετὰ συγγενῶν ἐξ αἵματος, κατ' εὐθείαν μὲν γραμμὴν ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ (δ'), πρῶτα ἐξαδέλφια.

Ἔνεκα ἀγχιστείας

Κωλύεται ὁ γάμος μετὰ συγγενῶν ἐξ ἀγχιστείας, κατ' εὐθείαν μὲν γραμμὴν ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ.

Ἐπίσης, κωλύεται ὁ γάμος συγγενοῦς ἐξ αἵματος μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τοῦ ἐνὸς τῶν συζύγων μετὰ συγγενοῦς ἐξ αἵματος μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τοῦ ἐτέρου συζύγου.

Τὸ κώλυμα ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν ἢ ἀκύρωσιν τοῦ γάμου, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ κώλυμα. Ἔτσι, π.χ. δὲν δύναται ὁ σύζυγος νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴ τῆς πρώην συζύγου του. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἐμπίπτει καὶ ἡ ἀπαγό-

ρευσις τῆς τελέσεως θρησκευτικοῦ γάμου ἀδελφῶν μὲ δύο ἀδελφές, εἴτε ἐπὶ ταυτοχρόνως γεννησομένου γάμου, πολλῶ δὲ μᾶλλον στὴν περίπτωσηὴ πού ἤδη ἔχει τελεσθεῖ ὁ ἕνας γάμος, τοῦ κανόνος μὴ διακρίνοντος (ΝΔ' τῆς Πενθέκτης).

Ἔνεκα ἐξωγάμου συγγενείας

Συγγένεια ὡς πρὸς τὰ κώλυματα τοῦ γάμου ὑφίσταται, ὡσαύτως, μετὰ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου (ἢ ὅπως τὸ ἀναφέρει ὁ νόμος σήμερον, τέκνο γεννημένο χωρὶς γάμο τῶν γονέων του) ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξ ἀναγνωρίσεως πατρὸς ἢ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν αὐτοῦ.

Ἔξ υἰοθεσίας

Κωλύεται ὁ γάμος τοῦ υἰοθετήσαντος ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἰοθετηθέντος. Τὸ κώλυμα ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς υἰοθεσίας.

Ἔνεκα τοῦ Βαπτίσματος (πνευματικῆ συγγένεια)

Κωλύεται ὁ γάμος τῶν ἀναδόχων ἢ τῆς ἀναδεκτῆς (μόνον) μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τῆς ἀναδεκτῆς, τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς αὐτῶν, καὶ τὰνάπαλιν (ΝΓ' κανόνας τῆς Πενθέκτης). Πνευματικοὶ ἀδελφοὶ δὲ λογίζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοινὸ ἀνάδοχο, καὶ ἐπιτρέπεται ἡ τέλεσις θρησκευτικοῦ γάμου στὶς περιπτώσεις αὐτές.

Ἔνεκα ἐπιτροπείας

Κωλύεται ὁ γάμος τοῦ ἐπιτρόπου ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐπιτροπομένου μέχρι τῆς ὀριστικῆς λογοδοσίας τοῦ ἐπιτρόπου.

Περὶ γάμου Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν

Κωλύεται ὁ γάμος (μετὰ τὴν χειροτονίαν) κληρικῶν παντὸς βαθμοῦ καὶ (ὁ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν) μοναχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Γάμος μετὰ ἐτεροδόξου (μεικτὸς γάμος)

Ἐπὶ θρησκευτικοῦ γάμου ὀρθοδόξου μετὰ ἐτεροδόξου (μεικτὸς γάμος), τελουμένου πάντοτε κατ' οἰκονομίαν, ἡ ἱεροτελεστία γίνεται κατὰ τοὺς

τύπους τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑποχρεωτικῶς, καὶ τὶς διατυπώσεις περὶ μεικτῶν γάμων, ἀνεξαρτήτως ἐὰν τελεσθῆ καὶ κατὰ τὸν τύπο τοῦ δόγματος τοῦ ἑτεροδόξου μέλους.

Ἐπὶ κωλυμάτων, ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ἐφαρμόζη τὴν οἰκονομία κατὰ περίπτωσιν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν καὶ ποιμαντορικὴ σύνεσίν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (σύμφωνα καὶ πρὸς τὴν μέχρι σήμερα ἀκολουθουμένη ἐκκλησιαστικὴ πρακτικὴ).

Διὰ τοῦτο οἱ ἐφημέριοι ὀφείλουν, σὲ περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποία ἔχουν τὴν ὁποιαδήποτε ἀμφιβολία σχετικὰ μὲ τὴν ὑπαρξὴ κάποιου κωλύματος ἢ μὴ, νὰ ἀποφεύγουν ὑποκειμενικὰς κρίσεις καὶ νὰ ἀπευθύνονται στὴν οἰκεία Ἱερὰ Μητρόπολη, γιὰ νὰ λαμβάνουν ἐγκυρὴ ἀπάντησιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαδικασίαν ἐκδόσεως ἀδείας γάμου, δηλ. τὴν γνωστοποίησιν διὰ τοῦ τύπου, τὴν συναρίθμησιν ἢ μὴ προηγουμένων τελεσθέντων καὶ λυθέντων γάμων, τὴν σύνταξιν δηλώσεως τοῦ γάμου πρὸς τὸ Ληξιαρχεῖο καὶ πολλὰ ἄλλα θέματα, ρυθμίζονται λεπτομερῶς ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 2320/1982 Συνοδικὴ Ἐγκύκλιον.

Γιὰ τὴν τέλεσιν Ἐκκλησιαστικοῦ Γάμου ἀπαραίτητη προϋπόθεσις ἀποτελεῖ ἡ ἐκδόσις τῆς Ἐπισκοπικῆς ἀδείας, τὴν ὁποία πρέπει οἱ μελλόνυμφοι νὰ προσκομίσουν στὸν οἰκεῖον ἐφημέριον. Τὴν εὐθύνη τῆς διακριθώσεως ὑπάρξεως ἢ μὴ κωλυμάτων, κατὰ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν γάμον, ἐναντι τοῦ Ἐπισκόπου ἔχει ὁ ὑπογράφων τὴν αἴτησιν ἐκδόσεως ἀδείας ἐφημέριος. Ἡ τέλεσις Ἐκκλησιαστικοῦ

γάμου ἄνευ Ἐπισκοπικῆς Ἀδείας συνεπάγεται γιὰ τὸν ὑπεύθυνον ἐφημέριον βαρεῖες κανονικὰς κυρώσεις, κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 49 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»:

«1. Ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου τελεῖται μετὰ προτέραν ἐγγράφον ἀδειαν τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ τόπου τῆς τελέσεως ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ. Διὰ τὴν χορήγησιν τῆς ἀδείας ἐπιτρέπεται καὶ προηγουμένη ἐγγράφος ὑπεύθυνος δήλωσις τῶν μελλονύμφων περὶ μὴ ὑπάρξεως ὡς πρὸς αὐτοὺς ἀναβλητικοῦ ἢ ἀνατρεπτικοῦ τινος κωλύματος. Διὰ κανονιστικῶν ἀποφάσεων τῆς Δ.Ι.Σ. θέλει καθορισθῆ, κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν, ἡ διαδικασία χορηγήσεως ἀδείας γάμου.

2. Εἰς τὸν ἄνευ ἐπισκοπικῆς ἀδείας τελέσαντα γάμον ἱερέα ἐπιβάλλεται, ἐκτὸς τῶν εἰς τοῦτον ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων κανονικῶν ποινῶν, καὶ ποινὴ φυλάκισεως μέχρις ἐνὸς ἔτους.

3. Ἡ κηρωρισμένως ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἱερολογία τῆς μνηστειᾶς ἀπαγορεύεται, κηρῦσσεται δὲ πνευματικῶς ἄκνυρος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ τόπου, ἐνθα αὕτη ἐτελέσθη. Εἰς τὸν τελέσαντα τὴν ἱερολογίαν ἱερέα ἐπιβάλλεται ποινὴ ἀργίας μέχρις ἐνὸς ἔτους καὶ στέρησις τοῦ ἡμίσεος τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ φυλάκισις μέχρις ἐνὸς ἔτους.

4. Τὰ τῶν γάμων, κατὰ μὲν τὸ πολιτικὸν μέρος, ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, κατὰ δὲ πνευματικόν, εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς».

ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ
ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

ΚΑΛΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΟΙΝΩΝΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Β' ΕΚΔΟΣΗ ΕΠΑΥΓΕΗΜΕΝΗ

«ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ»

Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε βιβλιοθήκη.
Διαστάσεις του τόμου: 29x26.

Τιμή: 20.000 δραχ.

Παραγγελίες: τηλ. 72.51.149, 72.26.597, 72.18.308

ΣΕΛΙΔΕΣ ΚΑΤΗΧΗΣΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Βοηθητικό υλικό για μαθήματα περιβαλλοντικής αγωγής
(για ιερείς, δασκάλους, καθηγητές, κατηχητές και μαθητές)

Του Κωνσταντίνου Β. Ζορμπά, Δρ. Θεολογίας

Μάθημα 1ο

Ὁ κόσμος δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ
«καλὸς λίαν»

Βιβλικὰ κείμενα

Γένεσις 1:1-2:25, Λευϊτικὸν 25:23, Βασιλειῶν Α΄ 29:14-16, Ψαλμὸς 49, 103, 143-150, Ἰωάν. 1:3, Πράξ. 17:24-25, Ρωμ. 11:36, Α΄ Κορ. 11:12, Β΄ Κορ. 5:8 καὶ Ἀποκ. 21:6, 22:13.

Ἰδέες

- Μελέτη τῶν πρώτων κεφαλαίων τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως (κείμενα ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τῶν μαθητῶν).

- Περίπατος στὴν ἐξοχή (θάλασσα, δάσος, ζωολογικὸ κήπο). Προσπαθεῖστε νὰ βρεῖτε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ὑπάρχουν στὰ κεφάλαια τῆς Γενέσεως στὴν ἐξοχή ἢ στὸ χῶρο ποὺ βρίσκεστε (δένδρα, ζῶα, φυτὰ κλπ.). Χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σὲ μικρὲς ομάδες. Μόνοι τους νὰ ἀνακαλύψουν πτυχὲς τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως. Συζήτηση γιὰ ὅσα ἀντικείμενα ἀνακάλυψαν (χρῶμα, χρήση, περιγραφή καὶ σχέση μὲ ἄλλα ἀντικείμενα).

- Γιὰ τοὺς μεγαλύτερους μαθητές, μελέτη τῶν κειμένων τῆς Γενέσεως 1:1-2:1, 2:4-25 καὶ Ψαλμὸς 104. Συζήτηση μὲ τοὺς μαθητὲς πάνω σὲ ὅσα ἀντικείμενα γνωρίζουν τὴ σχέση τους, τὴ χρησιμότητά τους κλπ.

Θέματα γιὰ συζήτηση

1. Ποιὰ σειρά ἀκολουθεῖ ὁ Δημιουργὸς στὴ δημιουργία τοῦ κόσμου. Συζήτηση στὴ διαφοροποίηση τῶν ἀντικειμένων καὶ τὴν ποικιλία τους (Ψαλμὸς 103). Τί θὰ συνέβαινε ἂν δὲν ὑπῆρχε τὸ νερὸ, ὁ ἀέρας, τὰ δένδρα. Πόσο διαφορετικὸς θὰ ἦταν τότε ὁ κόσμος.

2. Συζητεῖστε μὲ τοὺς μαθητὲς τί λέει ὁ Δημιουργὸς ὅταν τελειώνει τὸ ἔργο του. Τί λέει γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

3. Οἱ μαθητὲς μποροῦν νὰ σχηματίσουν τὸ δικό τους μικρόκοσμο καὶ νὰ τοποθετήσουν μέσα σὲ αὐτὸν ἀντικείμενα ποὺ θὰ τοὺς κάνουν νὰ νιώθουν «καλά». Πῶς μποροῦν νὰ συνυπάρχουν ὅλα αὐτὰ μαζί.

4. Γιατί ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν κόσμο. (Ὁ Θεὸς εἶναι Ἀγάπη καὶ δημιουργεῖ τὸν κόσμο μὲ ἀγάπη). Νὰ μελετήσετε μαζί καὶ νὰ συζητήσετε τὸν Ψαλμὸ 103 καὶ 145-150. Οἱ μαθητὲς νὰ διαλέξουν ἓνα δικό τους στίχο καὶ νὰ συζητήσουν πάνω σὲ αὐτόν.

5. Δημιουργεῖστε μικροοικοσυστήματα. (Τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, Φυσικῆς κλπ. μπορεῖ νὰ προσφέρει ἀρκετὰ παραδείγματα).

Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμο «καλὸν λίαν». Κάθε κομ-

μάτι τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ μέρος τοῦ συνόλου καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μόνο του. Στόχος μας ἡ προστασία τοῦ «σὺμπαντος κόσμου» καὶ ὄχι οἱ μεμονωμένες προσπάθειες.

Ἡ «συναγωγή» τῶν ὑδάτων. Μιὰ ἱστορία παλαιότερη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

1η Σεπτεμβρίου, Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου, Ἡμέρα Περιβάλλοντος. Ἡμέρα ὕμνολογίας τοῦ Κτίστη καὶ προστασίας τῆς κτίσεώς Του

«Ἐδῶ ἴνα ἡ ἄμετρη αἰγὴ ἐδῶ
ἴνα ἡ κρῖφια τάξη
ἐδῶ κ' ἡ δρόσος ἀκούγεται, ἀπὸ
τὰ νέφη ἄν στάξει».

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ
(«Δελφικὸς λόγος», Ι)

«... Καὶ κάθε γινομένη ἐλιά
στοιχίζει καὶ μιά φαμελιά».

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ
(«Ὁ Ἥλιος ὁ ἡλιότορας»)

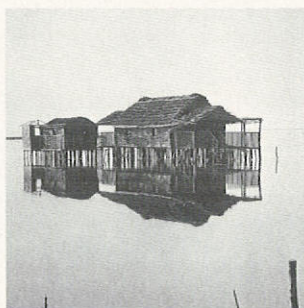
«Ἐπέστη ἡ εἴσοδος τοῦ ἑνιαυτοῦ.
φιλέορτοι, δοῆσωμεν ἐκτενώς
Κύριε, εὐλόγησον τὰ ἔργα τῶν
χειρῶν σου,
καὶ καταξιώσον ἡμᾶς λυσιτελῶς
περαιῶσαι
τὴν τοῦ χρόνου περίοδον».

Στιχηρὸν Ἰδιόμελον
τῆς Ἰνδίκτου, Ἦχος α'.

«Ἐνκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς
ἄερας ἡμῖν χάρισαι ὄμβρους
εἰρηνηκοὺς τῇ γῆ πρὸς
καρποφορίαν δώρησαι».

Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
(Θεία Λειτουργία)

«Μὰ ὦ λιμνοθάλασσα γυμνὴ καὶ
μὲ τὰ ξερονήσια
τ' ἄνανθα, τ' ἀλατόπηχτα καὶ τὰ
φινκοστρωμένα,
μὲ τὰ νερά σου τ' ἄδαθα καὶ τ'
ἀφμυρὰ περίσσια,
μὲ τὰ νερά σου, δάκρυα
σταλασμένα...».

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
(«Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας» –
«Ἡ νιότη μου»)

«Πῶς γὰρ ἂν δυνηθεῖ ἀνθρωπίνη
φύσις Θεοῦ ἔργα κατ' ἀξίαν
ἐπαινέσαι... Ἐπειδὴ γὰρ φανερὸν
ἡμῖν τῆς γῆς τὸ πρόσωπον
ἔδειξε... τὴν προσήκουσαν
εὐμορφίαν αὐτὴ χαρίζεται,
καλλιπῶν αὐτῆς τὸ πρόσωπον
τῇ ποιικιλίᾳ τῶν σπερμάτων...».

**ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
Ὁ ΘΕΟΛΟΓΟΣ**

«Ἦμασταν χαροῦμενοι ὄλο ἐξείνῳ
τὸ πρωὶ
θεέ μου πόσο χαροῦμενοι.
Πρῶτα γυάλιζαν οἱ πέτρες, τὰ
φύλλα, τὰ λουλουδία
ἔπειτα ὁ ἥλιος
ἓνας μεγάλος ἥλιος ὄλο ἀγκάθια
μὰ τόσο ψηλά στὸν οὐρανὸν».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ
(«Διάλειμμα χαρᾶς»)

«Ἐ, οεῖς στεριές καὶ θάλασσες
τ' ἀμπέλια καὶ οἱ χρουσὲς ἐλιές
ἀκούτε τὰ χαμπέρια μου
μέσα στὰ μεσημέρια μου
«Σ' ὄλους τοὺς τόπους καὶ ἂν
γυρῶ
μόνον ἐτοῦτον ἀγαπῶ».

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ
(«Ὁ Ἥλιος ὁ ἡλιότορας»)

«Φτερούγισμα θαλάσσιων πουλιῶν
στὶς ἄφρονες σπηλιές τῶν βράχων
τὰ σχέδια τῶν ἀγγέλων
κεντημένα μὲ ἀστέρια στὸ
ράγισμα τοῦ νεροῦ,
αὐτὰ στὴν ἀντίσταση τῶν χαλιῶν,
στὴν πράσινη σκιά τοῦ μώλου,
κάτω ἀπὸ τὰ μεγαλωμένα μάτια
τῶν συλλογαμένων ἀγοριῶν».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
(«Τὸ ἐμβατήριον τοῦ ὠκεανοῦ»)

«Γύρω μας ἔγερναν τὰ στάχια
εὐγενικὰ καὶ λυπημένα
ἔτσι ποὺ σοῦρχονταν,
σταυρώνοντας τὰ χέρια σου,
νὰ τὰ πλησιάσεις».

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ
(«Τὰ θολὰ ποτάμια»)

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

Γενικό Θέμα

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Συνεδριακόν Κέντρον

Τεράς Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως (Θεσσαλονίκη)

14-17/10/2001

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ-ΕΙΣΗΓΗΤΑΙ

1) *Ἐκκλησία καὶ Εὐχαριστία.*

Εισηγητής: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περγάμου κ. **ΙΩΑΝΝΗΣ**.

2) *Οἱ διβλικὲς προϋποθέσεις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.*

Εισηγητής: κ. **Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

3) *Τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα στὴ Θεία Λειτουργία.*

Εισηγητής: Πρωτ. **Κ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ**.

4) *Ἡ εὐχαριστιακὴ ἀναφορά.*

Εισηγητής: κ. **Γ. ΦΙΛΙΑΣ**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

5) *Ἡ ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (Προσκομιδῆς)*

Εισηγητής: Πρωτ. **Δ. ΤΖΕΡΠΟΣ**, δρ. Θ.

6) *Τελετουργικὴ προσέγγιση τῆς Θείας Λειτουργίας.*

Εισηγητής: κ. **Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ**, Ὁμότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

7) *Ἡ ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας κατὰ τὰ βυζαντινὰ ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματα.*

Εισηγητής: Πρωτ. **Θ. ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ**, Λέκτωρ Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

8) *Ἡ Θεία Λειτουργία στὴν κανονικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.*

Εισηγητής: Ἀρχιμ. **ΧΡ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**, δρ. Θ.

9) *Ἡ ψαλτικὴ ἔκφραση τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.*

Εισηγητής: κ. **ΓΡ. ΣΤΑΘΗΣ**, Καθηγητής Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

10) *Στῶμεν καλῶς. Ἡ στάση τῶν πιστῶν κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας.*

Εισηγητής: κ. **Π. ΣΚΑΛΤΣΗΣ**, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

11) *Ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὴ Θεία Κοινωνία.*

Εισηγητής: Ἀρχιμ. **Η. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ**.

12) *Εὐχαριστιακὰ σκεύη καὶ ἄμφια.*

Εισηγητής: κ. **ΑΡ. ΠΑΝΩΤΗΣ**, Καθηγητής Θεολογίας.

13) *Ἡ Θεία Λειτουργία στὴν εἰκονογραφικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.*

Εισηγητής: κ. **Ν. ΖΙΑΣ**, Καθηγητής Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

14) *Ἡ ποιμαντικὴ τῆς Θείας Λειτουργίας.*

Εισηγητής: Πρωτ. **Κ. ΚΑΡΑΪΣΑΡΙΔΗΣ**, Καθηγητής Πανεπιστημίου.

15) *Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς παράγων παιδείας καὶ πολιτισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν.*

Εισηγητής: Πρωτ. **Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

ΚΥΡΙΑΚΗ Α΄ ΛΟΥΚΑ (23 Σεπτεμβρίου 2001) (Λουκ. ε΄, 1-11)

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιδρᾷ ὁ Ἄπ. Πέτρος στὸ θαῦμα τῆς πλούσιας ἀλείφιας, δὲν εἶναι εὐκόλα κατανοητὸς καὶ ἀποδεκτὸς.

Θαμπωμένος, κυριολεκτικὰ πνιγμένος στὸ ἔλεος τῆς θεϊκῆς παρουσίας, πέφτει στὰ γόνατα τοῦ Ἰησοῦ, λέγων: «ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, Κύριε».

Τὸν ἔδιωχνε, ὄχι ὅμως ἐπειδὴ δὲν Τὸν ἀγαποῦσε. Τὸν ἀγαποῦσε καὶ πολὺ μάλιστα.

«Κύριε, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε», τοῦ εἶπε σὲ ἄλλη περίπτωσι. Ὅμως, ἡ πλημμύρα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ τὸν ἔκαμε νὰ συναισθανθῆ τὴ μικρότητά του καὶ νὰ λυγίσῃ...

Ἀσφαλῶς, δὲν θὰ συμφωνοῦσαν μὲ τὴ συμπεριφορὰ του ἐκεῖνοι, πού συχνὰ παραπονοῦνται ὅτι, ἐνῶ φωνάζουν στὴν προσευχή τους, ἀκοῦνε σὰν ἀπάντησι μόνο μιὰ ἠχώ... Οὔτε ἐκεῖνοι πού ἐπικαλοῦνται ἕνα Θεὸ πού φέρνει κάθε εἶδους εὐτυχία καὶ εἶναι χρήσιμος γιὰ ὑλικὸ πλουτισμό.

Ὁ Πέτρος ἐκφράζει ἐκεῖνες τὶς ψυχὲς πού λαχταροῦν τὸ Χριστὸ κι ὅμως διστάζουν. Στέκονται μακριὰ Του, γιὰ τὴ θεωροῦν ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ Τὸν δεχθοῦν: «οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς...».

Αὐτὴ ἡ ταπεινώσι ἐπιδραβεύθηκε ἀπὸ τὸ Χριστό, ὡς ἡ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἀνάληψι τοῦ ποιμαντικῆς ἔργου.

«Μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγρῶν». Τὸ νὰ κατεβαίνῃς διαρκῶς στὰ βάθη τῆς ἀπίθμενης ταπεινοφροσύνης εἶναι μεγάλη σοφία.

Ἀντίθετα, ἡ φιλήδονη καλλιέργεια τοῦ ναρκισσισοῦ καὶ ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν πού προέρχονται ἀπὸ τὴν πικρὴ ρίζα τοῦ ἐγωῖσμοῦ, δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ σοβαρότερο κώλυμα εἰσόδου στὴν Ἀποστολικὴ χορεία.

Ἐμεῖς οἱ ἱερεῖς ἔχουμε στὰ χέρια μας τὸν θεῖο Μαργαρίτη, πού μᾶς δωρήθηκε κατὰ τὴ χειροτονία μας, γιὰ νὰ τὸν διαφυλάξουμε καὶ νὰ τὸν προσφέρουμε.

Ὡστόσο, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λημονήσουμε ὅτι ἐμεῖς ἀπλῶς εἴμαστε τὰ ὄστρακα...

ΚΥΡΙΑΚΗ Β΄ ΛΟΥΚΑ (30 Σεπτεμβρίου 2001) (Λουκ. στ΄, 31-36)

«Ἡ ἀγάπη βλάπτει σοβαρὰ τὴν ὑγεία σου» προειδοποιεῖ ἕνα σύγχρονο τραγοῦδι.

Ὁ Χριστὸς ὅμως μᾶς βεβαιώνει ὅτι, ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ χάρις πού μπορούμε σὰν ἄνθρωποι νὰ ἔχουμε.

Καὶ μάλιστα μᾶς προτρέπει νὰ ἀγαποῦμε ὅπως Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι χρηστὸς ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς.

Σ' αὐτὸ μπορούμε νὰ ὁμοιάσουμε στὸ Θεό, λέγει ὁ Ἰερὸς Χρυσόστομος, στὸ νὰ ἐλεοῦμε δηλαδὴ καὶ νὰ οἰκτιροῦμε. Καὶ συνεχίζει, «οὐκ εἶπεν, ἐὰν νηστεύητε, ὅμοιοί ἐστε τῷ Πατρὶ ὑμῶν. Οὐκ εἶπεν, ἐὰν παρθενεύσητε, οὐδὲ εἶπεν, ἐὰν εὐχρησθε ὅμοιοί ἐστε τῷ Πατρὶ ὑμῶν... Ἀλλὰ τί; Γίνεσθε οἰκτιρῶντες». Μὲ τρόπους συγκεκριμένους.

«Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες...».

Ἄλλοιῶτικά, τί παραπάνω κάμετε ἀπ' τοὺς ἁμαρτωλοὺς; Ποιὰ ἡ χάρις σας;

Ἡ προσφορὰ μὲ στόχο τὴν ἴση ἢ, ἀκόμη χειρότερα, μὲ τοκοφόρο ἀνταπόδοσι εἶναι ἡ συνήθης ὁδὸς τοῦ συμφέροντος..., τῶν δικαιωμάτων..., τῆς λογικῆς...

Δὲν εἶναι ὅμως ἡ ὁδός, τὴν ὁποία πρέπει νὰ βαδίζουν ὅσοι ἐλεήθηκαν καὶ ἐπιθυμοῦν καὶ ἀγωνίζονται νὰ εἶναι κατὰ χάρις τέκνα Θεοῦ!

Στὴν ἐποχὴ τῶν Ρωμαίων, πού γιὰ πρώτη φορὰ ἀκούστηκε τοῦτος ὁ λόγος ὁ θεϊκός, οἱ ἀρετὲς τοῦ ἐλέους καὶ τοῦ οἴκου ἦσαν ἐντελῶς ἀσήμαντες.

Καὶ οἱ Θεοὶ τῶν ἀρχαίων σκληροὶ ἦσαν καὶ ἀνηλεεῖς...

Στὸ διάβα τῶν αἰώνων, πολλοὶ φιλοδόξησαν νὰ ἀπαλείψουν καὶ τὴν ἀναγκαιότητα ἀκόμη αὐτῶν τῶν ἀρετῶν, μὲ τὴν προβολὴ τοῦ ἀπάνθρωπου μοντέλου τοῦ υπεράνθρωπου καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μεσσιανικῶν τους σχεδίων πολιτισμοῦ καὶ προόδου.

«Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτοὺς».

Ποτὲ ὅμως δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς καλωσύνης καὶ τῆς γενναιοδωρίας...

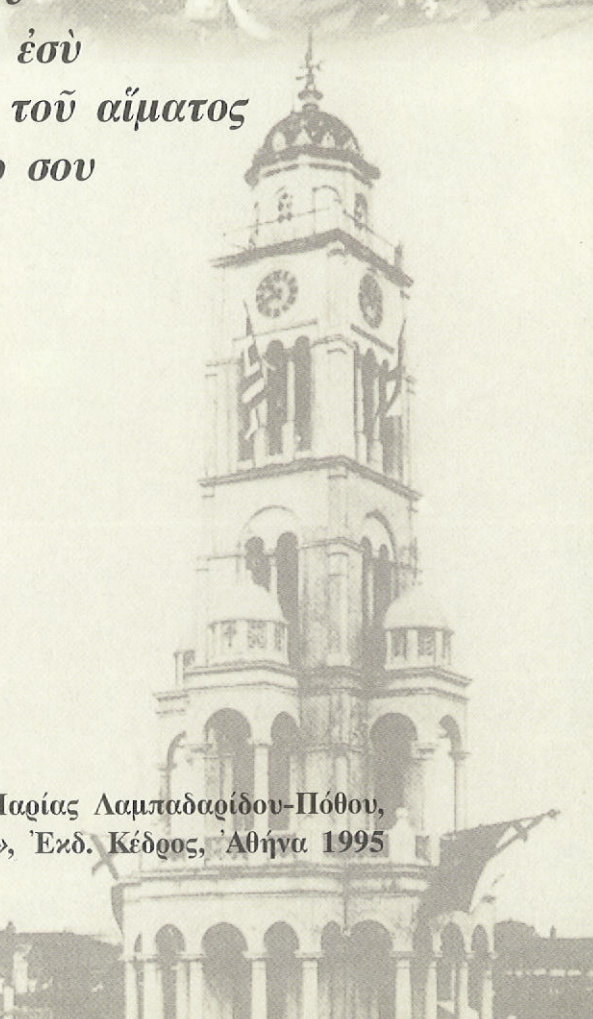
Μὲ τὴ χαρὰ στὴν καρδιά. Γιατὶ ἡ λέξι χάρις προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα χαίρω.

Τὸ ἐρώτημα, ὡστόσο, πού σήμερον ἀπευθύνεται ἄνωθεν προσωπικὰ στὸν καθένα μας καὶ ζητεῖ εἰλικρινῆ ἀπάντησι εἶναι τὸ ἴδιο ἀκριβῶς: «Ποία ὑμῖν χάρις ἐστι;».

Μνήμη Μικρᾶς Ἀσίας

«**Π**ατρίδα ἀπὸ ἀνθισμένο μάργαρο τῆς προσευχῆς
Μὲ τὶς πατημασιᾶς τοῦ Ὀμήρου
Στὶς ἀσημένιες ἀμμουδιές σου
Καὶ τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἡράκλειτου
Στὴν ἐκκλησία σου
Εἶσαι ἡ ἱστορία μου ἐσὺ
Γραμμένη ἀπὸ τοὺς κόμβους τοῦ αἵματος
Ποὺ στάλαξαν ἀπάνω σου
Οἱ αἰῶνες μου».

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Μαρίας Λαμπαδαρίδου-Πόθου,
«Σπίτι μου τῆς Μικρασίας», Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1995

Οἱ σύγχρονοι σταυροφόροι

Εἶναι ἀγώνας ἡ ζωὴ, θυσία, σταυρός. Στάδιο ὁ χρόνος τῆς ἐπιγείου πορείας μας καὶ στρατιώτης τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος, ὁ κάθε ἄνθρωπος. Σὲ μιὰ μόνιμη ἐπιστράτευση, γιὰ ἓνα σκοπὸ ὑψηλό, γιὰ ἓνα Ἰδανικό. Τὰ Ἰδανικά θέλουν θύματα! Τοῦτο, βέβαια, μοιάζει ἀντίθετο στὸν νόμο τῆς ζωῆς. Φαινομενικὰ ὅμως. Ὁ Κύριος ποὺ ἐπέφερε ἀνατροπὴ τοῦ «σκέπτεσθαι» καὶ τοῦ «ἐνεργεῖν», ἐξαγγέλλει μέ... τετράγωνη λογικὴ κάτι, ποὺ ὁ Ἰδιος πρῶτος πραγματοποίησε κατὰ τρόπο μοναδικό: Τὴ θυσία τῆς ζωῆς γιὰ χάρη ἑνὸς ιδεώδους ὑψηλοῦ. Πάνω στὸν Σταυρὸ μυσταγωγεῖται ἡ Θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου.

Ἰερουργοῦμε κι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μέσα στὸν χρόνο. «Αἶροντες τὸν Σταυρόν», ἀνεβαίνουμε κι ἐμεῖς τὸν ἀνάστη δρόμο μας, μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Πρώτου Σταυροφόρου. Ἀρκεῖ τὸ Ἰδανικό ποὺ θὰ μᾶς ἐμπνέει, νὰ ἐμπνέεται κι αὐτὸ ἀπὸ τὴ Θυσία τοῦ Σταυροῦ.

Σήμερα ἐπαψαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχουνε τὸν Σταυρὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς. Καταντοῦν γι' αὐτὸ ζωόφωτα, ἀνθρωποειδῆ, βοσκοματώδεις ὑπάρξεις. Ἀποφεύγουνε τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ φορτώνονται χίλιους δυὸ ἄλλους ἰδιοτελεῖς σταυρούς, πολὺ πιὸ βαρεῖς καὶ πικρούς... Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του, σταυρώνει τοὺς ἄλλους. Ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους, σταυρώνεται γι' αὐτούς. Θυσιάζοντας, οἱ τελευταῖοι, τὴ ζωὴ τους, στὴν πραγματικότητα τὴν κερδίζουν. Τὴν κατακτοῦν μέσα στὴν Αἰωνιότητα.

Ὁ Χριστὸς στὴ δημοπρασία...

Μεσοῦντος τοῦ θέρους, περνοῦσα ἔξω ἀπὸ μιὰ μεγάλη αἶθουσα δημοπρασίας ἔργων τέχνης. Πολλὰ καὶ βαρύτεμα τὰ ἐκθέματα. Κατακυρώνονται στοὺς πλειοδότες, μὲ τὰ κτυπήματα ἐνὸς κομποῦ σφουριοῦ.

Ἡ προσοχή μου μαγνητίσθηκε ἀπὸ ἓνα μόνον «ἐκθέμα» (τονίζω τὰ εἰσαγωγικά). Ἕνας ἀνάγλυφος Ἐσταυρωμένος σὲ φυσικὸ μέγεθος. Στὴ γνωστὴ ταινία, πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι Του «ἡ αἰτία Αὐτοῦ γεγραμμένη». Στὸ μέρος τῆς κοιλιᾶς, σὲ ταινία ἐπίσης, ἢ... τιμὴ του: Πολλὲς χιλιάδες δραχμῆς... Ὁμολογῶ πὼς δοκίμασα δυσάρεστη ἐκπληξη. Μοῦ φάνηκε ὁ Χριστὸς διπλᾶ λυπημένος, ὄχι ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους ἀλλὰ στὰ ἔργα τους, ποὺ ἱκανοποιοῦν τὴ ματαιοδοξία. Ἀνάμεσα σὲ χρυσᾶ σκευὴ φαγητοῦ, σὲ πίνακες καλλιπαρεῖων γυναικῶν, σὲ πολυθρόνες χρυσοκέντητες, σέ, σέ...

Υπάρχουν σύμβολα τῆς πίστεως (εἰκόνες κ.ἄ.) σὲ σαλόνια συλλεκτῶν. Γιὰ κείνους εἶναι ἀπλῶς ἔργα τέχνης. Τίποτ' ἄλλο... Κοστίζουν «τόσες» δραχμῆς. Μάλιστα γιὰ τὸ ποσὸν τῆς ἀγορᾶς τους κομπάζουν στοὺς ἐπισκέπτες τους.

Ξαναπέρασα ἔξω ἀπὸ τὴν αἶθουσα. Ὁ Ἐσταυρωμένος δὲν ἦταν ἐκεῖ. «Ἀντικαταστάθηκε» ἀπὸ ἓνα φιλντισένιο ἀμπαζοῦ. Ἀπὸ τότε –γι' αὐτὸ καὶ γράφω τὸ σημεῖωμα– μιὰ σκέψη βασανίζει τὸ μυαλό μου: Ἡ «τιμὴ» τοῦ Χριστοῦ δυὸ χιλιάδες χρόνια πρὶν, συμφωνήθηκε κι «ἐκλείσει» στὰ τριάντα ἀργύρια. Ἄραγε σήμερα, σ' αὐτὴ τὴ δημοπρασία, «στὰ πόσα ἐκλείσει»;

Παρὰ ἓνα, ὀγδοήκοντα...

Γεμάτη ἡ Πατριδα μας δωμοὺς τῆς λευτεριάς. Γεμάτη χρυσὲς σελίδες ἢ πολύτιμη καὶ πολύτομη Ἱστορία της. Γραμμένη μὲ αἷμα καὶ πνεῦμα καὶ μὲ δάκρυα, πολλὰ δάκρυα...

Τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἱστορικῆς ζωῆς, ἔχουν πολλὰ νὰ ποῦνε. Κάθε αἰώνας καὶ μιὰ ἐποποιΐα. Κάθε χρόνος καὶ μιὰ ἀπτὴ διαβεβαίωση ἀφοσιώσεως τῶν προγόνων στὰ ἰδανικά τῆς πίστεως καὶ τῆς λευτεριάς.

Φέτος συμπληρώνονται ἑβδομηνταεννέα χρόνια ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ κατα-

στροφή. Μνήμες και μνήματα που δεν μετρούνται... Οί σφαγμένες άκτες του Αιγαίου και ή ένδοχώρα του πλημμύρισαν με ποτάμια αίματος και δακρύων. Τό έθνος πληγωμένο γι' άλλη μιὰ φορά, όχι όμως θανάσιμα, όπως ίσως επιθυμούσαν πολλοί... Μόνο του έδωσε τις πληγές του και ξανασηκώθηκε. Η μητροπολιτική Έλλάς υποδέχθηκε πολλές χιλιάδες ξεριζωμένων παιδιών της. Τους προσέφερε άφειδώλευτα τό χῶμα της, τή στοργή της, τό αίμα της...!

Οί Έλληνες –ως Χριστιανοί– συγχωροῦμε. Δεν λημονοῦμε, όμως, διότι δεν μᾶς αφήνουν οί τάφοι τῶν προγόνων μας που βρίσκονται στίς ἀλησμόνητες –και όχι χαμένες– πατρίδες.

Όχι! Δεν είμαστε άχθοφόροι προγονικού μεγαλείου. Είμαστε –πρέπει νὰ είμαστε– ἄξιοι σκυταλοδρόμοι τῆς ἑλληνικῆς πορείας στόν χρόνο. Πορείας ξεπλυμένης με αίμα. Κι είναι αυτό τό αίμα που προετοίμασε και λείανε τό δρόμο που βαδίζουμε σήμερα λεύτεροι και άγέρωχοι...

«Θέλω νὰ ἔχω κάτι νὰ τρώω...»

Θυμᾶστε, πρό ὀλίγων μηνῶν, τή συγκλονιστική εἶδηση που ἔλεγε ὅτι πλοῖο-φάντασμα μεταφέρει πολλές δεκάδες ἀνήλικους σκλάβους; Μή περιμένετε ἀσφαλῶς εἰσγωγικά στό οὐσιαστικό, διότι, απλά, δεν χρειάζονται. Μιλᾶμε στήν κυριολεξία γιά σκλάβους, τώρα στό λυκαυγές του εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνος...

Άφήσαμε τό θλιβερό ἄγγελμα «νὰ παγώσει», με τό σκεπτικό ὅτι ή Ἱστορία πάσχει ἀπό πρεσβυωπία. Όσο πιό μακριά της βρίσκονται τὰ γεγονότα, τόσο πιό καθαρά τὰ βλέπει. Γι' αυτό και καταπιανόμαστε τώρα μ' αυτό. Διακόσια πενήντα ἑκατομμύρια ὑπολογίζονται τὰ παιδιά που ἐργάζονται ἀνά τόν κόσμο, ὑπό ἄθλιες

συνθήκες, ἀντί πινακίου φακῆς. Οί τερατώδεις ἀποκαλύψεις γιά τίς στρατιές τῶν ἀνηλίκων ἐργατῶν που δουλεύουν σκληρά σέ ὀρυχεῖα και φυτεῖες τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας και τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, δείχνουν ὅτι τό πρόβλημα βρίσκεται πολύ μακριά ἀπό ἡμᾶς. Κι όμως κι ἡμεῖς δεν πᾶμε πίσω, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν: Σύμφωνα με ἐπίσημα στοιχεία, 88.805 νέοι, ἡλικίας δεκατεσσάρων μέχρι δεκαεννέα ἐτῶν, ἐργάζονται στή χώρα μας και 4.816 ἀπό αὐτούς είναι παιδιά δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἐνῶ περισσότεροι τῶν 17.000 ἐφήβων ἀναπνέουν τή σκόνη τῶν ἑλληνικῶν ὀρυχείων και λατομείων. Ἔπεται συνέχεια: Σέ 5.800 ὑπολογίζονται τὰ «παιδιά τῶν φαναριῶν» ἡλικίας (κρατηθεῖτε) δύο (!) ὡς δεκαπέντε ἐτῶν, Ἑλληνόπουλα και μετανάστες. Σύμφωνα με τήν ἑταιρία δημοσκοπήσεων, τὰ παιδιά αὐτὰ ἀποφέρουν, κατά τίς συντηρητικότερες προβλέψεις, περίπου 1 δισ. στούς «ἐργοδότες» τους... Τό 21% δήλωσαν ὅτι «ἐργοδότης» δεν είναι κάποιος ἀπό τούς γονεῖς τους. Μάλιστα, τό 10,9% εἶπε ὅτι τούς ἐπιβάλλονται τιμωρίες, ἂν δεν θελήσουνε νὰ πᾶνε γιά δουλειά ἢ φέρουν μικρῆ εἰσπραξη... Ἡ ἔρευνα, ἐπίσης, ἔδειξε ὅτι τὰ παιδιά τῶν φαναριῶν κατοικοῦν σ' ἐρειπωμένα σπίτια, σέ ὑπόγεια, σέ σκηνές, πρόχειρους καταυλισμούς, ἀκόμη και σέ βαγόνια παλιά κι ἐγκαταλελειμμένα αὐτοκίνητα... Ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν και ἄστεγα. Ἡ συντριπτική πλειονότης των ἐργάζεται ὅλη τήν ἡμέρα. Ἡ μέση ἡμερήσια εἰσπραξη κάθε παιδιοῦ είναι ἐπτὰ-ὀκτώ χιλιάδες δραχμές. Όλα τὰ δίνουν στούς «ἐργοδότες» τους. «Μεροκάματο» μεγάλου κόπου και τρόμου. Ξέρογτας, λοιπόν, πόσο δύσκολα βγαίνει τό ψωμί, κάποιος ἀπ' αὐτά, στήν ἐρώτηση τί θὰ κάνεις ὅταν μεγαλώσεις, ἀπάντησε αὐθόρμητα: «Θέλω νὰ ἔχω κάτι νὰ τρώω...».

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρ. Μπόνη

Έμπροσθεν της Ίερας Μονής της Αγίας Λαύρας (5.8.2001)

- 1 Από την θεατρική αναπαράσταση της εξέγερσης του 1821, που έδόθη στην Αγία Λαύρα (5.8.2001)
- 2 Περιφορά της ιεράς εικόνας της «Μεγαλόχαρης» της Τήνου (15.8.2001)
- 3 Έκδημία του Μακαριστού Μητροπολίτου Σύρου κυρού Δωροθέου (16.8.2001)
- 4 Κατασκηνώσεις της Ίερας Μητροπόλεως Χαλκίδος

1

2

3

4

Μετακομιδὴ τῆς Τιμίας κάρας τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου στὴν Οὐκρανία

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX.: 7218336
ISSN 1105-7203

PORT
PAVE
HELLAS

